brevioribus : quorum verba refert Gibal. *d. c.* 4. §. 8. Igitur si ejectio religiosorum ita conveniens est, & consona juris dispositioni, & regulis monachorum, non recte statuit Gregorius in præsenti, monachos ejectos annuatim esse requirendos, & claustris, aut carceribus esse mancipandos.

6 De clausura monachorum.

Qua difficultate ita sulcita non obstante, vera est præsens Gregorii constitutio: pro cujus expositione sciendum est, monachis, & quibuscumque religiosis rite, & legitime professis prohibitum esse e monasterio exire invito, aut inconsulto Prelato. Concilium Turon. 2. *can.* 16. ibi: „ Si qui in monasterio conversi sunt, aut converti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam evagandi. „ Synodus Trull. *can.* 46. ubi cum de clausura sanctimonialium ageretur, de monachis ita ajunt PP. Sed & viri, qui vitam monasticam persequuntur, urgente necessitate, & ipsi cum benedictione ejus, cui regimen creditum est, procedant. Nec etiam prætextu peregrinationis Romanæ licet monachos e monasterio exire. Concilium Vernense *can.* 10. ibi: „ Ut monachi, qui veraciter regulariter vivunt, ad Romanam Sedem, vel alicubi vagari non permittantur. „ Et quia varii prætextus quærebantur a monachis, ut exirent e monasterio, ut omnes vagandi occasiones præscinderentur, etiam negotii peragendi prætextu, egressus e monasterio absque Prælati licentia denegatur in Synodo Mogunt. sub Carolo, *can.* 20. ibi: „ Ut omnia necessaria intra monasterium exerceantur, ut non sit necessitas monachis, vel clericis vagandi foras, quia non expedit animabus eorum. „ Meldense *can.* 57. „ Ut monachi, quibus monasteriorum cura commissa non est, passim, & sine auctoritate palatium non adeant, nec in eo immorentur, vel ubi, & ubi discurrere, ac pervagari præsumant. „ Synodus Romana sub Leone IV. *can.* 28. ne monachi a monasteriorum clausuris absque Abbatis, vel qui ab eo est constitutus, licentia, ad quodlibet opus exercendum egredi præsumant, *l.* 29. *C. Episc. & Cler. Qui in monasteriis degunt, potestatem inde exeundi ne habento.* Concilium Chalced. *c.* 4. Trull. *can.* 46. *l.* 1. *&* 2. *C. Theod. de monachis*. Quæ omnia innovavit Trid. *sess.* 25. *regul. c.* 4. Cum licentia tamen proprii Prælati possunt etiam perpetuo extra monasterium degere. Quare cum Alexander II. *in c. juxta* 16. *q.* 1. præcipit monachis in claustro morari, intelligendus est; nisi licentia Prælati præcedat; nam Pontifex ait, sequi se Chalcedonensis Concilii tenorem. Et *in can.* 4. *ipsius Concilii*, ita legitur: „ In quibus ordinati sunt locis fortiter perseverantes, nec ecclesiasticis, nec sæcularibus negotiis se ingerant, vel communicent, propria relinquentes monasteria, nisi quandoque a civitatis Episcopo eis permissum fuerit. „ Illa autem verba, quæ sequuntur *in d. c. justa*, ibi: *Ad normam S. Benedicti intra claustrum morari præcipimus*; recte exponit Gibalinus ita, ut sensus Alexandri sit, ut præcipiat omnibus monachis morari intra claustrum, prout S. Benedictus in sua regula præscripserat, videlicet ne etiam prædicationis, aut peregrinationis causa monachis liceret extra monasterium vagari; cum licentia vero Abbatis liceret e monasterio exire: quo modo etiam intelligitur textus *in cap. placuit* 2. 16. *q.* 1. juncto ipso Gibalino *d. c.* 2. §. 3. *n.* 9. & plura de clausura Religiosorum congesserunt Navarrus *comment.* 2. *de regul.* Suar. *de relig. tract.* 8. *l.* 7. *c.* 3. *n.* 3. Tambur. *de jure Abbat. t.* 3. *disp.* 8. *q.* 6. *n.* 3. Aravio *tract.* 3. *quæst.* 27. *moral.* Bonac. *de clausur. quæst.* 2. *punct.* 1. Unde tot Ecclesiæ legibus cautum reperitur; ne monachi extra claustra vagentur. Concil. Meldense *d. can.* 57. probat Gibalinus *dicta disquis.* 2. *c.* 2. §. 3. Et leges Imperiales censuerunt monachum refugam, ab Episcopo, vel Præside apprehensum in monasterium detrudi debere: si denuo fugiat, militia, aut honore, quo fungebatur, spoliatum, inter officiales Præsidiis Provinciæ servire, *Novel.* 123. *Justin.* & si servilis fuerit conditionis, pristino domino restitui debere, *l. servis, C. de Episc. & Cler. novel.* 5. *Justin. c.* 4. notarunt Balsamon *ad nomocan. Photii, tit.* 9. *c.* 32. Menardus *in not. ad concord. regul. c.* 20. §. 7. Indeque e monasterio effugere, ut grave scelus, tam veteribus, quam novis Ecclesiæ legibus vendicantur, & in antiqua monastica disciplina fugitivos sponte redeuntes post emendationem Prælati recipienda in ultimo gradu, & si tertio fugerent, non amplius eos recipiebant, juxta regulam D. Benedicti *cap.* 29. „ Prater qui proprio vitio egreditur, ac projicitur de mo„ nasterio, si reverti voluerit, spondeat prius omnem emen„ dationem vitii, pro quo egressus est, & sic in ultimo loco „ recipiatur, ut ex hoc ejus humilitas comprobetur: quod „ si denuo exierit, usque tertio recipiatur; jam vero postea „ sciat omnem sibi reversionis aditum denegari. „ Illustrat Gibalinus *d. c.* 3. §. 3. *n.* 26. & disciplinam hanc consonam esse aliis regulis Sanctorum PP. defendit Hæphtenus *l.* 8. *disq. tr.* 4. *disq.* 8. & Menardus *ad concord. regul. fol.* 1034. De pœnis fugæ conjunctæ cum apostasia agemus *in c. fin. de apost.*

7 De pœna ejectionis.

Secundo sciendum est, ejectionem, seu expulsionem religiosi e monasterio adeo gravem pœnam esse, ut merito ejus usus in dubium revocetur a D. Isidoro *c.* 16. *regula*; his verbis: „ Quamvis frequentium, graviorumque vitiorum voragine sit quispiam immersus, ne forte qui poterat per diuturnam pœnitudinem emendari, dum projicitur, ore diaboli devoretur. „ Facit etiam & illa ratio; nam cum religiosus tradiderit se religioni contractu quodam reciproco professionem suam acceptanti, sicut religiosus nequit habitum exuere, religionemque abjicere; ita nec religio poterit religiosum invitum ejicere, cum mutua sit, & æqualis utriusque obligatio. Nec hæc pœna ejecto, aut religioni ejicienti commoda esse potest; nam ejectus multo liberius peccabit, imo in omnia le vitia præcipitem dabit, unde non ejus emendationi per ejectionem consulitur; nec etiam Religioni conveniens est pœna hæc, siquidem alii ut liberius vivant, incorrigibiles fiunt; ut ita ejiciantur. Unde cautius esse monachos incorrigibiles carceribus mancipare, quam ejicere de monasterio, docuerunt Cardin. *in Clement. ne in agro*, §. *quia vero*, *de statu monach.* Abbas *in cap. cum ad monasterium*, *n.* 13. *de statu monach.* Hostiensis *in summa*, *tit. de pœnis*, *n.* 4. Immola *in c. cum in Ecclesiis*, *n.* 8. *de major. & obed.* Angelus *in summa*, *verbo Abbas*, *n.* 18. Grassis *part.* 1. *decis. l.* 3. *c.* 5. *n.* 145. Sed contrarium, imo omni tempore in Ecclesia pœnam hanc ejectionis usitatam fuisse, constat ex canonibus supra relatis, & veteribus regulis Sactorum Patrum; atque ejus usum defendunt Gibalin. *dict.* §. 11. Hæphtenus *d. disq.* 8. Chassaing. *d. proposit.* 9. quoniam bonum cummune religionis præponendum est particulari. Unde cum utrumque non potest obtineri, minus, idest particulare, postponendum est bono majori, videlicet communi. Hoc autem fieri non potest, nisi ovis morbida alios suo pravo exemplo, & improbitate inficiens, expellatur, & caro resecetur, ut docet D. Hieronymus relatus *in c. resecanda* 24. *q.* 3. Alioquin illorum exemplo ad similia inducerentur, ut latis experientia docuit. Non tamen ipsi ejecti propter ejectionem liberantur a votis emissis tempore professionis, unde si ita ejecti contrahaut matrimonium, præterquam quod invalidum est, puniri possunt ab Inquisitoribus hæreticæ pravitatis. Plura de ipsis expulsis, & eorum conditione tradunt Gibalinus, & Chassaing. *ubi supra*, Bravo *in not. ad regul. D. Benedicti, cap.* 26. Thomas Delbene *p.* 2. *de offic. Inquisit. dubit.* 236. *sect.* 34.

8 Tradit ratio decidendi.

Quibus ita animadversis ratio præsentis assertionis provenit ex eo, quod cum fugitivi, & ejecti per fugam monasterium proprium privent utilitate & commodis, quæ ex suis subditis habet, illudque discessu, ac divagatione infament, & aliis scandalo sint, ipsi vero in statu damnationis existant, debeantque Prælati communi bono religionis, & famæ consulere, religiosorum saluti spirituali prospicere, coguntur fugitivos annuatim requirere, & revocare, si possunt, atque tum pœnis, tum aliis modis illos emendare, ut in præsenti Gregorius constituit, qui circa fugitivos tria præcipit. Primum, ut superiores illos sollicite annuatim requirant: secundum, ut si in monasteriis recipi possint juxta ordinem regularem, Abbates & Prælati ad eos recipiendos compellantur, etiam per censuram ecclesiasticam, salva ordinis disciplina, hoc est, ut interpretatur Glossa, impofita illis pœnitentia ex præscripto regulæ. Tertium, quod si disciplina regularis non patiatur eos in illorum consortium iterum recipi intra eadem monasteria, in locis competentibus, vel in aliis domibus ejusdem Ordinis, idest carcere, ad agendam pœnitentiam includantur.

9 Exponitur textus.

Nec jam obstat difficultas supra adducta, qua oppressi classici repetentes hic, & Doctores supra laudati, varias huic constitutioni assignarunt interpretationes. Communiter docetur, textum hunc intelligi de ejectis injuste, vel ex defectu potestatis in dimittente, vel ex defectu causæ, seu ordinis judicialis non servati, qui debent requiri, & in monasteriis detrudi; quod secus procederet, si juste & per sententiam diffinitivam ejecti essent: ita docuerunt Navarrus *ad hunc titulum commentarii* 2. *n.* 36. & *l.* 3. *consil. tit. de regul. in* 1. *edit. consil.* 51. Rodriquez *t.* 1. *qq. regul. qq.* 30. Azor *l.* 12. *inst. t.* 1. *c.* 17. alii relati a Thoma Sanchez *l.* 6. *summa*, *c.* 9. *n.* 18. Præsentem constitutionem ut contrariam consuetudini negligit Ferdinandus a Castro *tract.* 16. *disput.* 4. *punct.* 19. *n.* 2. quem & sequitur Gibalinus *d. disq.* 2. *c.* 4. §. 11. *n. fin.* qui existimat, Gregorium in præsenti non agere de monachis ejectis absolute, & in perpetuum, sed ad tempus dumtaxat; qui nisi exacto tempore ad monasterium redeant, fugitivi censendi sunt, ideoque fugitivis comparantur, & simul cum ipsis requiruntur, & ad monasterium redire coguntur; puniendi tamen sunt in eodem monasterio, vel in alio ejusdem Ordinis, salva regulari disciplina. Sed hæc solutio prorsus divinatoria est, cum generaliter Gregorius agat de fugitivis, & ejectis, nulla adhibita distinctione inter ejectos ad tempus, vel in perpetuum. Quare omissis his solutionibus, pro vera hujus textus interpretatione sciendum est, olim Prælatos Religionum facultatem habuisse dimittendi monachos etiam, jam professos, cum illis videbatur religionis ejectio expedire: unde D. Benedictus in sua regula, *cap.* 48. ubi agitur de professione monastica, statuit ut illæ vestes sæculares, quas novitius probationis tempore gestabat, & cum emittebat professionem, exuebat, diligenter asserventur, ne si ad sæculum redeat, discedat in habitu religioso. Idem statuit D. Basilius *in Asceticis*, ubi innuit, olim discedere solitos monachos, licebique dimitti constituit ipse *pag.* 336. *columna* 2. *ad finem*, & *pag.* 339. *col.* 1. *circa medium*, & *in regulis fus. disp. interrog.* 28. 29. *&* 47. *& in regul. brevior. interrog.* 57. 61. 102. *&* 155. Id etiam probatur ex D. Gregorio *l.* 2. *dial. cap.* 5. ubi agens de quodam monacho, qui in ordine D. Benedicti facultatem discedendi efflagitabat, ita inquit: „ Cumque eum vir Dei assidue corripuerit, & frequenter admoneret, ipse vero nullo modo consentiret in Congregatione persistere, atque importunis precibus, ut relaxaretur, innueret. „ D. Aug. *serm* 1. *de commun. cler. vit.* ibi: „ Qui volunt habere aliquod proprium, quibus non sufficit Ecclesia Dei, maneant ubi volunt, ubique possunt, non eis aufero clericatum. „ Quæ, & alia Sanctorum Patrum testimonia docte expendens, hanc defendit sententiam Basilius Legionensis *q.* 3. *scholast. c.* 10. cum autem Prælati hac facultate abutentes a monasteriis

sterii monachos ejicerent, qui postea per sæculum vagabantur, statuit Gregorius, ut Prælati ipsos annuatim requirerent, & monasteriis manciparent; & postea Urbanus VIII. supra relatus constitutionem hanc innovans statuit, ut tantum ex gravissimis causis, dataque incorrigibilitate Prælati possent religiosos e monasteriis ejicere.

10 Exponitur can. ex synodi Rom.

Sed supra traditis obstat Synodus Romana sub Gregorio VII. *can.* 12. ibi: „ Monachi, qui relinquunt suum habitum, vel absque licentia sui Abbatis vagantur, non recipiantur. " Ex quibus verbis expresse constat, monachos fugitivos, & vagantes non esse amplius recipiendos: igitur frustra annuatim requiruntur. Cui difficultati respondendum est, illa verba, *non recipiantur*, non esse referenda ad Prælatum proprium ipsius monachi fugitivi, sed ad alios Prælatos, sive Regulares, sive sæculares, juxta textum *in cap.* 3. 20. *qu.* 4.

TITULUS XXXII.

De converſione Conjugatorum.

CAPUT PRIMUM.

Alex. III. *Elienſi a Epiſcopo.*

PRæterea, utrum laicus uxoratus, qui præsentibus sacerdotibus, & monachis, ignorante Episcopo, de licentia, & permissione uxoris suæ monasterium ingressus, & forte professionem fecit, uxore in sæculari habitu remanente, nec ad religionem transeunte, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad thorum uxoris revocari, an illa compellenda sit ad observationem continentiæ pertransire? Dicimus, quod nisi uxor ad religionem transierit, aut castitatem perpetuo servare promiserit, vir debet, & potest ab Episcopo de monasterio revocari; quia cum una caro sint effecti, non debet una pars in sæculo manere, & altera ad religionem & castitatem transire. Verumtamen uxor monenda est, & propensius exhortanda, ut ad religionem transeat, & castitatem servare promittat.

NOTÆ.

a *Elienſi.*) In appendice Concil. Later. *p.* 5. *c.* 4. legitur *Hereforderſi*; sed in prima collectione, *sub hoc tit. c.* 1. habetur, *Elirienſi*; & additur, *pars capitis. Super eo*; unde agnoscitur, in præsenti referri partem textus *in c. super eo, de regul.* & ita legendum esse, *Elienſi*, ut jam in ipso notavi.

COMMENTARIUM.

1 EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: „ Vir non potest religionem ingredi uxore renuente, imo nec consentiente, nisi simul convertatur ad religionem, si juvenis est, aut castitatem in sæculo promittat, si senex. " Probant eam textus *in c. multorum*, *c. Agatiosa*, *c. quia Agatho*, & fere per totam 33. *q.* 5. *cap.* 14. 32. *d. c. Episcopus*, 77. *d. c. cum sis*, *c. uxoratus*, *hoc tit. c. cum causa*, §. *præterea*, *de raptor. c. lege* 1. §. *beatus*, *dist.* 10. *c. una sola*, *c. quod Deo*, *c. secundum*, 33. *qu.* 3. Gregorius VII. in Synodo Romana anno incerto, *c.* 20. ibi: „ Si conjugatus vult monachus fieri, ex consensu mulieris fiat, ita ut illa fiat monacha, vel profiteatur castitatem, quia eo vivente monacho, nunquam habebit alium: similiter de muliere. Si quis istorum prævaricator fuerit mandatorum, excommunicationi subjaceat. " Refert Ant. Augustin. *in epit. jur. l.* 9. *tit.* 11. Concil. Abrincense tempore Alex. III. *c.* 20. „ Vir ad religionem non transeat, uxore in sæculo remanente, vel conversi ambo vacandi operibus carnis tempus excesse inc. " Illustrant ultra congestos a Garanna, & Barb. *hic*, idem Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 10. *n.* 45. *& de jure Eccles. l.* 1. *c.* 33. *n.* 126. *& c.* 35. *n.* 12. *& c.* 42. Basil. *de matr. l.* 9. *c.* 11. 12. *&* 13. *& l.* 10. *c. fin.* Lantdmet. *l.* 2. *de veteri mon. c.* 102. Bellar. *t.* 1. *controv. l.* 2. *de mon. c.* 37. Acunna *in c. assumi*, *d.* 28. *& in c.* 14. *d.* 32. *& in c. Episcopus*, 77. *dist.* Elpenceus *l.* 6. *de voto continentiæ*, *c.* 1. Azor. *t.* 1. *instit. l.* 12. *c.* 1. D. Nicolaus de Castro *in* §. 1. *Instit. de empt. n.* 68. Tondutus *resol. can. t.* 116. Vvading. *ad opera D. Francisci*, *fol.* 246. Gazæus *in notis ad Cassianum*, *collat.* 21. *c.* 9. fuse Thomas Hurtado *t.* 2. *de resident. resol.* 1. *per tot.* Cujacius *in Novella* 22. *Justin.* Balboa *in c. Gaudemus*, *n.* 178. *de divort.* P. Gregor. *l.* 3. *partit. tit.* 2. *c.* 4. Joannes Dartis *ad Decret. in* 27. *qu.* 2. Probant conclusionem hujus textus D. Aug. *ep.* 45. ibi: *Nam & vovenda talia non sunt a conjugatis, nisi ex consensu & voluntate communi*. Illustrat Fabrotus *in l.* 52. *tit.* 3. *l.* 1. *parat. Balsam.*

3 Impugnatur tradita assertio.

Sed pro dubitandi ratione expendam caput 9. collationis 21. Cassiani, in quo singulare Abbatis Theonæ factum narratur, qui dimissa uxore, etiam invita, & reluctante, ad cremum, & monachatum se contulit, rationibus illis motus, quas refert Cassianus per hæc verba: „ Cumque hujusmodi obsecrationibus jugiter persistenti conjux durissima vir præberet assensum, seque diceret solatio maritali pro ætatis suæ flore penitus abstinere non posse, ac proinde si quid deserta ab eo criminis admisisset, illi potius adscribendum, qui conjugii fœdera dirupisset. Et hæc ille, cum dira conditionem naturæ prætendisset humanæ, quam fragilem, & incertam; periculosumque esse carnalibus desideriis, & operibus diutius implicari, adjiciens adstruebat, non licere cuiquam ejus se boni extorrem facere, quod didicisset; majorisque esse noxæ despicere cognitam bonitatem, quam incognitam non amare: proinde se jam reatu etiam prævaricationis involvi, si inventis tam præclaris, tamque cœlestibus donis, terrena, ac sordida præsultisset. Ad omnem sane ejebat ætatem, omnemque sexum perfectionis magnificentiam pertinere, & diversa Ecclesiæ membra ad conscendendam sublimium meritorum celsitudinem provocari, dicente Apostolo 1. ad Corinthios cap. 9. Sic currite, ut comprehendatis: nec propter lenitorum, & segnium moras, paratos, atque alacres debere subsistere, cum rectius sit, ut defides a præcurrentibus incitentur, quam ut properantes a desidentibus obligentur. Proinde statutum sibi dicebat, decretumque esse secundum illud Matthæi, cap. 18. renunciare sæculo, ac mori mundo, ut vivere posset Deo: & si hanc beatitudinem nequent obtinere, ut cum socia sua in consortium transeat Christi, malle se vel cum unius membri dispendio salvum fieri, & velut debilem introire in regnum cœlorum, quam cum soliditate corporis condemnari, ut probatur ex Deuteron. cap. 2. ex Matthæi cap. 19. & Exodi cap. 20. Adjiciebat autem etiam ista, dicens: Si Moyses pro duritia cordis dimitti permisit uxores, quare hoc non fuit Christus pro desiderio castitatis, præsertim cum idem Dominus Lucæ cap. 14. & Matthæi cap. 19. inter ceteras affectiones (idest patrum, & matrum, ac filiorum, quibus omnem reverentiam, non solum lex, sed etiam ipse præceperat exhiberi; tamen pro nomine suo, ac desiderio perfectionis non solum contemnenda simpliciter, sed etiam odio habenda esse decernens,) conjungat eis similiter etiam uxorum nomen, dicens: Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros: &c. in tantum ergo perfectioni, quam prædicat, nihil patitur comparari, ut illam quoque necessitudinem solvat patris, ac matris, quæ secundum Apostolum ad Ephesios c. 6. primum obtinet in repromissione mandatum. Honora scilicet patrem, & matrem (secundum Matthæum ubi supra) quod est mandatum primum in repromissione, ut bene fit tibi, & sis longævus super terram: eamque despui pro suo amore præcipiat. Evidenter itaque sicut eos Evangelicus sermo condemnat, qui non interveniente adulterii crimine uxoria vincula disrumpunt, ita ob amorem Christi, & desiderium castitatis, his qui jugum carnale rejecerint, etiam centupla præmia promittit. Quapropter si fieri potest, ut ad hanc optatissimam mihi partem, accepta tamen ratione flectaris, scilicet ut Domino servientes, pœnam gehennæ pariter evitemus, charitatem conjugii non refuto, imo etiam majore adhuc dilectione complector: agnosco enim, & veneror adjutricem meam Domini mihi sententia deputatam, & indirupto eidem sedere charitatis in Christo cohærere non respuo, nec a me separo, quod Dominus mihi primæ statim conditionis lege conjunxit, dummodo sis, & ipsa, quod conditor esse te voluit. Si vero non adjutorium esse volueris, sed in deceptionem, & adminiculum te non mihi, sed adversario malueris exhibere, atque ob hoc attributum putas conjugii sacramentum, ut te huic, quæ ingeritur, fraudans saluti, insuper etiam me a discipulatu retrahas Salvatoris: ita illam Abbatis Joan. imo Christi ore prolatam sententiam viriliter apprehendam, ut me a spirituali bono nulla carnis avellere possit affectio. Qui enim, inquit, non odit patrem, & matrem, &c. Lucæ cap. 14. adhuc autem, & animam suam, non potest meus esse discipulus. Cum ergo his, atque hujusmodi verbis mulieris non flecteretur intentio, & in eadem obstinationis duritia permaneret: Si ergo (inquit B. Theonas) te abstrahere a morte non possum, nec tu me separabis a Christo. Tutius est autem mihi cum homine, quam cum Deo habere divortium. Aspirante itaque gratia Dei, diffinitionis suæ executionem instanter aggressus est, nec intepescere per aliquam moram desiderii sui passus est ardorem: nam confestim omni mundana facultate nudatus, ad monasterium pervolavit, ubi in brevi tanto splendore sanctitatis, & humilitatis enituit, ut beatæ memoriæ

Joanne ad Dominum ex hac luce migrante, sanctoque Helia viro, qui haud minor decessore suo fuit, similiter decedente, tertius Theonas universorum prælectos judicio, in Diaconiæ eis dispensatione successerit. " Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam vir capax est uxoris, ita ut omni jure, divino, civili, & ecclesiastico illi subdita sit, ut docet D. Augustinus *in c. est* 32. *q.* 5. ibi: „ Est ordo maritalis in hominibus, ut serviant feminæ viris, filii parentibus. " Et *c. hæ imagines*, 32. *q.* 5. & *l. nulla, de iuri, & legit. l.* 4. §. *muliere, ff. de alim. & cibar.* Unde feminæ viros Dominos vocant, *l. Lucius* 88. §. 2. *ff. de legat.* 2. late illustrant Pinada *de rebus Lucius* 88. §. 2. *ff. de legat.* 2. late illustrant Pinada *de rebus Salomonis*, *c.* 3. §. 9. Robertus *l.* 1. *rerum jud. c.* 10. Scobus Salomonis, *c.* 3. §. 9. Robertus *l.* 1. *rerum jud. c.* 10. Scobus ad Senecam *l.* 1. *controv.* 6. Cujacius *in l. in multis, ff. de statu homin.* Marquez *in gubern. t.* 31. §. 4. Tiraquellus *in l.* 5. *connub.* Mexia *de vera gloria, l.* 2. *c.* 1. Simanchas *l.* 1. *de Republica, c.* 1. Carballo *in c. Raymundus, n.* 234. Gentilis *de bonis maternis, c.* 1. Junius *polit. q.* 13. Hunnius *ad Trentalerum, vol.* 1. *thesi* 5. *disput.* 2. Giurba Messan. *c.* 3. Ant. Hothomanus *de ritu nupt. c.* 23. Lælius Mancinus *l.* 1. *de triplici iuris collat. c.* 9. Ergo sicut absurdum est, dominum, aut patrem servi, seu filii voluntatem exquirere ad ingressum religionis, ita & maritum consensum uxoris petere, ut convertatur ad religionem.

4 Traditur ratio decidendi.

Qua difficultate non obstante vera est prædens assertio, pro cujus expositione sciendum est conjuges posse vovere castitatem matrimonio adhuc rato, vel consummato. De voto matrimonio rato emisso, agemus infra *in c.* 2. De voto emisso matrimonio jam consummato, agit in præsenti Alex. III. & statuit, nisi consentiente uxore, & religionem similiter profitente, non posse virum religionem ingredi. Cujus constitutionis ratio provenit ex reciproca potestate, quam conjux habet in alterum conjugem quare altero renuente, non potest statum mutare, privando conjugem jure quæsito; nam ut ait D. Paulus 1. *ad Corinth. c.* 7. *vers.* 4. „ Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter, & vir corporis sui potestatem non habet; sed mulier, nolite ergo fraudare invicem, nisi forte ex consensu, ut vacetis orationi. " Ubi D. Chrysostomus *c.* 4. *hom.* hæc subjungit: „ Quid hoc est? ne contineat, inquit, mulier invito marito, nec maritus nolente uxore. Et recte dixit (*subjungit paucis interpositis*) Nolite fraudare: fraudationem hic, & debitum superius appellans, ut dominii ostenderet incrementum; altero enim invita continere, est alterum privare; volente autem, minime; non enim si me persuaso ex meis aliquid acceperis, dico me fraudari: aut privari fuffugam enim copulatione conjugii, viri, ac mulieris unum corpus efficitur, ut ad primos mundi sponsos dixit Dominus Genesis cap. 2. vers. 24. in conjuge renuente castitatem profiteri remanet media pars earn profitentis; cujus individuæ societatis consideratio movit sanctum Gregorium, ut cuidam Agathosæ suum maritum jam monachum consultum reddi præciperet, dummodo absque ejus culpa, aut consensu ab ea recesserit, ut religionem profiteretur: nam non potest, inquit Sanctus, quispiam conjugum ex parte ad Religionem converti & ex parte in sæculo remanere. " Facit D. Hieronym. seu mavis cum aliis, Paulinus Nolanus Episcopus, *ad Celantiam matronam, de institutione matrisfamilias*, ibi: „ Periculose promittitur, quod adhuc in alterius potestate est, nec est grata donatio, si unus offerat rem duorum. " alias enim facile daretur occasio conjugi remanenti in sæculo adulterium perpetrandi. D. Augustinus ad Editium *ep.* 199. ibi: „ Nam si vir continere voluisset, & tu noluisses, tibi reddere debitum cogeretur: & illi Deus imputaret ad continentiam, si non fuæ, sed uxæ cederet infirmitati. " Et *c. secundum*, 33. *q.* 5. Recte ergo docetur in præsenti, uxore non consentiente, non posse virum religionem profiteri: & si de facto ingrediatur, adeo professionem nullam esse, ut ipse discedere possit, & mortua uxore aliud inire conjugium, *c. quidam, c. placet, c. accedens, hoc tit.* ubi dicemus. Ex his etiam provenit, nec pœnitentiam solemnem, quia in ea castitas vovebatur, & quodammodo status religiosus pro eo tempore profitebatur, nisi ex consensu conjugis alteri conjugi olim fuisse impositam, ut probatur *in can. Conc. illib.*

5 Quid si contentiat conjux.

Consentiente autem conjuge alius potest castitatem promittere, religionemque profiteri, ut probatur ex juribus supra pro illustratione conclusionis adductis, & ex D. Basilio *in qq. fusse explicatis*, *q.* 12. ibi: „ Eos, qui in conjugio matrimonii ad talem vitam accedunt, percontari oportet, an ex consensu hoc faciant. " D. Gregorius *l.* 9. *ep.* 39. *ad Theoctist. Patricium*, ibi: „ Si vero utrique conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare, quando certum est, quod omnipotens Deus, qui minera concessit, majora non prohibuit. " Quod etiam firmatur exemplis, & ratione. Exemplis eorum, quos recte fecisse, eo quod ex consensu continentiam voverint, nullo modo negari potest, cum miraculis claruerint, & ut Sancti ab Ecclesia venerentur. Primum exemplum est Deiparæ Virginis Mariæ, & sancti Sponsi ejus Joseph, inter quos verum conjugium intercessisse, constat ex Evangelio D. Matthæi *c.* 1. ibi: *Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Et ibi: *Joseph vir ejus.* Late probabimus *in casuper, de cond. appos.* Et tamen ex mutuo consensu perpetuo continentiam servarunt. Unde B. Augustinus de consensu Evangelist. *c.* 1. ait: „ Hoc exemplo magnifice insinuatur fidelibus conjugatis etiam servata pari consensu continentia, posse permanere conjugium, non permisto corporis sexu, sed custodito mentis affectu. " Aliud exemplum Amonis monachi, qui cum uxore virgine ex consensu semper virgo permansit, refert Palladius *in hist. Lausiaca*, *c.* 8. Idem de sanctis Paulino, & Tharasio refert D. Aug. *ep.* 31. etiam sanctus Maturinianus, & sancta Maxima similiter vitam egerunt, teste Victore Uticensi *lib.* 1. *de persec. Vandal.* Sanctus Eduardus Rex Angliæ, qui ob perpetuam castitatem cum conjuge servatam post centum a morte annos inventus fuit integer, adeo ut nec barba in sepulchro decidisset, referente Surio *t.* 2. *Martyrologii.* Alphonsus II. Rex noster Legionis, ob eandem continentiam dictus cognomento *el Casto.* Volaterranus *lib.* 2. *Anthropolog.* Sanctus Henricus I. Imperator, & sancta Cunegundis, de quibus Krantzius *l.* 3. *Saxonia, pag.* 32. Boleslaus cognomento Pudicus, teste Volaterrano *l.* 4. Sancta Vertilia virgo, ut ex Blondo probat Gibal. *de clausur. disq.* 3. *c.* 4. *n.* 8. Sancta Anastasia virgo Romana apud piissimum; & doctissimum Aloysium de Granada *in Symbolo fidei*, 2. *p. c.* 28. *pag.* 213. Quæ exempla adversus spurcos hæreticos nostri sæculi attulit doctissimus Bellarminus *t.* 1. *controv. l.* 2. *de monachis*, *cap.* 37. quem transcripsit Laurentius Beyerlinch *in Theatro vitæ humanæ*, *verbo Matrimonium*, *pag.* 323. Aliaque exempla congesserunt Rosweidus *in Onomast. verbo Continentia*, Raderus 1. *p. Virid.* 17. *Novemb.* Bozius *l.* 11. *de signis eccl. c.* 6. Spinellus *tract. de virgin.* Ludovicus Vives *in instit. Christ. mulier. c.* 5. Theophilus *t.* 4. *l.* 6. *sect.* 2. *c.* 7. Elpenceus *l.* 1. *de contin. c.* 11. & *l.* 6. *c.* 3. Ratione etiam firmatur hæc assertio: nam divortium bona gratia, prout ajunt Consulti *in l. & ideo* 62. *ff. de don. inter*, *l. sed & si maritus* 14. §. *sed & si, ff. qui & a quibus*, *l. un.* §. *penult. C. de rei uxor. action.* vel amica separatione ut loquitur Ter. *de monogam.* id est, cum communi consensu solvitur matrimonium, interprete Anastasio *in l. si constante* 9. *C. de repudiis*, fiebat variis ex causis, quas refert Justinianus *in Novel.* 22. *c.* 4. *Novel.* 140. *c.* 1. inter eas enumeratur sacerdotium, ita ut sacerdotii causa ut maritus posset Deo sacrificium offerre; divortium bona gratia admittebatur, *l. viriium* 60. §. 1. *eiusd. ff. de don. inter*, ibi: „ Divortii causa donationes inter virum, & uxorem conceßæ sunt: sæpe enim evenit, ut propter sacerdotium, vel etiam sterilitatem, vel senectutem, aut valetudinem, aut militiam satis commode retineri matrimonium non possit; & ideo bona gratia matrimonium dissolvitur. " Quæ verba de sacerdotio Gentilium, apud quos sacerdotes Ceteris dimissis uxoribus cœlibem vitam agebant, teste Tertul. *l. de monog.* accipunt Cujacius, & Gothofredus *in novel.* 22. *c.* 5. Revardus *l.* 1. *conject. c.* 1. Pancirola *l.* 2. *var. c.* 12. Sed eos refellit D. Nicolaus de Castro *in* §. 1. *Inst. de empt. & vend. n.* 68. ex eo, quia generalia illa verba non debent restringi ad unum, vel aliud sacerdotium; quare ipse existimat Tribonianum verba illa, *vel propter sacerdotium*, appositisse dum respiceret ad dictam Novellam 22. Justin. *c.* 4. & ut Hermogenianum consonum Justiniano redderet, ea verba adjecisse. Sed his sententia omissis, verius dicendum est, textum illum referendum esse ad sacerdotium Christianorum, & legis gratiæ; nam cum Hermogenianus floruisset temporibus Alexandri Severi, effetque Christianus, ut in ejus vita refert Joannes Bertrandus *de Jurisperitis fol.* 130. dixit, propter sacerdotium divortium fieri posse bona gratia, idest dissolvi matrimonium quoad thorum, & cohabitationem; quod genus divortii jure civili admissum, & male productum etiam ad dissolutionem matrimonii quoad vinculum, *l.* 52. §. *fin. C. de Episc. & cler. Novel.* 22. *c.* 5. 117. *c.* 12. 123. *cap.* 40. usitatum sequentibus sæculis fuisse, constat ex veteri formula Marculfi *l.* 2. *c.* 30. Ultra consensum conjugis desideratur etiam pro distinctione ætatis, ut si juvenis est, in quo suspicio incontinentiæ dari potest, etiam religionem ingrediatur, *c. Agathosæ* 27. *q.* 2. *c. qui uxorem* 33. *q.* 5. *c. cum hi, c. uxoratus, hoc tit.* amplius & licentia Episcopi desideratur, *c. si cui* 27. *q.* 1. non quia alias nulla reddatur professio, sed quia illicita erit, non perita licentia ab Episcopo, ut late docet varios casus resolvens Th. Hurtado *de resid. d. l.* 3 *resol.* 1. *per tot.* Si autem senex est, idest ejus ætatis, in qua nulla suspicio incontinentiæ adest, votum castitatis emittere debet, ut in hoc textu docetur ibi: *Aut perpetua castitatis votum emiserit*, *c. cum se*, *c. uxoratus*, *hoc tit.* Sed si uxor adulterium commiserit propria auctoritate, potest vir religionem ingredi, ut probat Aravio *indecis. mor. tr.* 3. *q.* 26.

6 Dissolvitur ratio dubitandi.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta ex facto Abbatis Theonæ, qui post lapsum quinquenii tempus, quo cum sua conjuge in matrimonio vixerat, ad monasterium, reclamante uxore consugit. Nam supponimus in eo peculiarem aliquam divinam inspirationem intervenisse; vel impellentem ipsum ad id faciendum, vel actum ipsum comprobantem; idque præter ordinem, & legem, ut haberemus quod miraremur, non quod imitaremur. Nec fundamenta, quæ adducit Theonas aliquid faciunt. Non quod de libello repudii expendit: nam potius verum est, Dominum nunquam permisisse uxorem dimittere, & aliam ducere, ut late probavi *in cap.* ✓✓. *Concilio illib.* Minus obstant vera illa: quibus Dominus patrem, matrem, uxorem, aut filios, aut agros relinquentibus centuplum promittit in hoc sæculo, & in altero vitam æternam, quæ non ita sunt accipienda, inquit Chrysostomus *ep.* 89. *op.* 4. hunc locum enarrans, ut per ea nuptiæ intelligantur divellendæ, aut dirimendæ, nisi forte cum utriusque conjugis consensu: & B. Augustinus, " In his, quæ Dominus admittenda mandavit, etiam uxor commemorata est, *inquit*: Quid ibi ergo voluit ista præcepta, non enim possunt inter se esse contraria, nisi quia occurrit aliquando necessitatis articulus, ubi aut uxor dimittatur, aut Christus: ut alia omittam, si ipsi uxori maritus displicuerit Christianus, eique proposuerit, aut a se divortium, aut a Christo. Hic ille quid eligat, nisi Christum, ut dimittat uxorem laudabiliter propter Christum. Ambobus quoque Christianis Dominus præcepit, ne quisquam uxorem dimittat, excepta causa fornicationis: ubi autem qualibet ex eis persona infidelis est, consilium Apostoli attendatur, ut si fidelis consentit habitare cum viro infideli, vir non dimittat uxorem; similiter uxor fidelis virum, si cum illo habitare consenserit. Quod si infidelis, inquit, discedit, discedat; non est servitutti subjectus frater, aut soror in hujusmodi: idest: si infidelis noluerit esse cum conjuge fideli, hic agnoscat fidelis suam libertatem ne ita se subjectum deputet servituti, ut ipsum dimittat fidelem, ne conjugem amittat infidelem. Hoc & de filiis, atque parentibus, hoc de fratribus, & sororibus intelligitur, propter Christum omnes esse dimittendos cum proponitur ista conditio, ut Christum dimittat, si illos secum esse desiderat. " Hæc eo loco Aug. In quibus verbis dilucide exponit, quomodo intelligi debent illæ scripturæ, quibus admonemur, ut parentes, fratres, cognatos, uxores, insuper & animam nostram odio prosequamur. Nec obstat difficultatis augmentum; nam licet caput uxoris sit vir, in conjugio tamen quoad potestatem corporis æqualis est conditio, nec vir corporis sui potestatem habet, sed uxor: ideo sine ejus consensu eam privare jure quæsito non valet.

C A P U T II.

Idem a *Salern. Episcopo.*

VErum post consensum legitimum de præsenti licitum est alteri, altero ita repugnante, eligere monasterium, sicut quidam etiam *b* Sancti de nuptiis vocati fuerunt, dummodo inter eos carnalis commixtio non intervenerit, & alteri remanenti, si commonitus continentiam servare noluerit, licitum esse videtur, ut ad secunda vota possit transire, quia cum non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, & alter in sæculo remanere.

NOTÆ.

a *Salernitano.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c.* 2. & adjicitur, *pars capitis Licet*; unde cognoscitur in præsenti referri partem textus *in c. licet* 3. *de sponsa duor.* ubi extat integra constitutio, & refertur post Concil. Later. *p.* 55. *c.* 1. De Salernitana diœcesi egi *in c.* 1. *de offit. jud.*

b *Licet sancti.*) Veluti sancta Thecla, quam ante matrimonii consummationem S. Paulus a nuptiis revocavit, ut referunt D. Ambrosius *l.* 2. *de virginibus*, Epiphanius *hæresi* 78. Similiter S. Alexius prima nocte nuptiarum uxorem relinquens peregre profectus est, perpetuoque castam vitam duxit, ut tradit Simeon Metaphrast. *in ejus vita*; qui idem refert de sanctis Euphrasia, & Cæcilia; & D. Augustinus *l.* 8. *confess. c.* 6. scribit, duos milites lecta D. Antonii vita, relictis sponsis vitam monasticam professos fuisse: & D. Gregorius *dialog.* 3. *c.* 14. refert Gregoriam virginem nuptiis jam constitutis ad Monasterium Monialium confugisse. Quæ & alia exempla referunt Bellarminus *t.* 1. *l.* 2. *de monach. c.* 38. Elpenceus *l.* 6. *de voto contin. c.* 4.

COMMENTARIUM.

3 EX hoc textu talis communiter deducitur assertio: *Matrimonio contracto, sed nondum consummato, potest alter conjugum etiam alio invito religionem ingredi, & remanens in sæculo potest ad secundas nuptias transire.* Probant eam textus *in c. desponsatus*, *c. scripsit*, §. *ecce*, 27. *q.* 2. *c. ex parte* 14. *c. ex publico, hoc tit. cap. commissum, de sponsi. extrav. antiqua, de voto*, Trident. *sess.* 24. *can.* 6. Illustrant ultra congestos a Garanna, & Barbosa *in præsenti*, idem Barbosa *l.* 1. *de jure Eccles. c.* 42. *n.* 10. Petrus Gregorius *l.* 3. *partit. tit.* 21. *c.* 6. Elpenceus *l.* 6. *de voto contin. c.* 4. Bellarm. *de monachis*, *lib.* 2. *c.* 38. *per tot.* Tondutus *resol. canon. c.* 116. Hurtado *de resid. t.* 1. *l.* 3. *resol.* 3.

4 Impugnatur tradita assertio.

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem insurgo: Matrimonium consummatum per professionem regularem non dissolvitur, ut superiori commentario probavi, quia auctoritate humana non possunt separari, quos Deus conjunxit, juxta Evangelium D. Matthæi, *c.* 19. quod refertur *in c. quos Deus* 33. *q.* 2. *c.* 2. *de transl. Episc.* Sed eadem ratio militat in matrimonio rato non consummato: quod verum sacramentum est novæ legis, *c. debitum, de bigamis, c. ad abolendam, de hæret.* Trid. *sess.* 24. *de matr. c.* 1. matrimonium enim ratum non differt a consummato ulla substantiali differentia, quia copula carnalis actus quidam est conjugii, non ejus essentia. Igitur sicut matrimonium consummatum non potest dissolvi quoad vinculum per professionem regularem, ita nec ratum. Augetur primo hæc difficultas ex eo: nam per contractum matrimonii quilibet conjugum acquirit potestatem in alium ad usus conjugii, juxta illud Pauli 1. *ad Corint. c.* 7. *Vir non habet potestatem sui corporis*: quod refertur *in cap.* 3. *hoc tit. c. non debet, de consan. & affin.* sed fic est, quod qui non habent potestatem sui corporis, non possunt ad Religionem converti, *c. manifestum*, 33. *q.* 5. ergo matrimonio rato, licet nondum consummato, non licet uni ex conjugibus, altero invito ad Religionem transire. Augetur secundo hæc difficultas, nam votum castitatis æque solemnizatur per susceptionem sacri Ordinis, ac per professionem regularem, ut probatur *in c. un. de voto*, *in* 6. sed per susceptionem sacri Ordinis non dissolvitur matrimonium ratum, & non consummatum, *extrav. antiqua*, Joannis XXII. *de voto*: ergo nec per professionem regularem dissolvitur. Tandem fulcitur hæc difficultas, nam regula juris est, quod semel placuit, amplius displicere non posse, *c. quod semel, de reg. jur. l.* 6. *l. sicut, C. de oblig. & act.* & quod nemo potest mutare consilium in alterius præjudicium, *c. mutare, de reg. jur. l.* 6. *l. nemo potest, ff. eod. tit.* ergo matrimonio rite celebrato, non licet uni ex conjugibus, altero invito mutare consilium, & religionem profiteri.

5 De matrimonio rato.

Qua difficultate ita fulcita non obstante, vera est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, matrimonium duplici modo posse considerari; aliud enim est matrimonium legitimum, quod legitimo tantum constat consensum, quale esse potest apud infideles, ut probavi *in c. fin. de transf.* aliud vero est ratum, sed non consummatum: tale est matrimonium fidelium per verba de præsenti celebratum, copula non secuta, tandem consummatum dicitur post copulam secutam. Referunt hanc distinctionem Gratianus *ad c. fin.* 28. *q.* 1. Covar. 2. *p. de sponsi. c.* 1. §. *un. n.* 4. Circa matrimonium tantum legitimum, & ratum, illud tantum notandum est, quod vinculum matrimonii rati est longe firmius, quam matrimonii legitimi, quia constat duplici vinculo; alio naturali, quod respicit ipsam contractus naturam, & sic obligat conjuges ad individuam vitam, ut docetur *in princ. Instit. de patria potest.* altero sacramentali, quod consurgit ex matrimonio, in quantum est signum rei sacræ, & unionis Christi cum Ecclesia; & hoc respectu strictius obligat. Abbas *in præsenti, & in c. ex publico, hoc tit.* Cajetan. *opusc.* 27. *q.* 25. *vers. Quoad primum.* Contra vero matrimonium legitimum habet solum vinculum naturale, quia deficit in eo ratio sacramenti, licet laute sacramentum appelletur *in d. c. fin. de transm. c. gaudemus, de divort.* Et licet prædictum sacramenti vinculum detur tam in matrimonio rato, quam in consummato, diversimode tamen in uno, atque alio viget. In priori enim dissolubile est, in secundo vero indissolubile pro tota conjugum vita. Cujus differentiæ ratio provenit ex eo, nam cum hoc sacramenti vinculum non aliunde consurgat, quam ex divina institutione, qua matrimonium fuit institutum velut signum unionis Christi cum Ecclesia, juxta illud Pauli *ad Ephes.* 5. *Sacramentum hoc magnum est in Christo, & Ecclesia*: & matrimonium ratum solum significet unionem cum anima fideli per charitatem, *c. debitum, de bigamis*; recte fit, ut sicut unio hæc est dissolubilis per peccatum lethale, ita sacramenti vinculum in tali matrimonio fit omnino dissolubile; secus autem in matrimonio consummato, quod sicut propter corporis commixtionem designat illam mirabilem, & indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem, juxta illud Joannis, *Verbum caro factum est*, quod refertur *in d. c. debitum*: ita plane vinculum sacramenti in eodem matrimonio manet omnino indissolubile; æquum enim erat, ut figura respondeat figurato, & docet hoc auctoritas illa Christi Domini, *quos Deus conjunxit, &c.* quæ verba non sunt intelligenda de matrimonio rato, sed solummodo de consummato; tum quia id facile deducitur ex illis verbis: *Erunt duo in carne una.* Tum quia Summus Pontifex ita locum illum explicavit *in c. ex publico, ad finem, hoc tit.* cui summa fides est adhibenda, *c. quam vetus* 24. *qu.* 1. etsi nimis audenter Sotus *in* 4. *dist.* 27. *q.* 1. *art.* 4. notaverit Pontificem, eo quod prædicta verba Christi Domini tantum de matrimonio consummato acceperit.

6 Matrimonium ratum quomodo dissolvatur.

Quibus præmissis adserendum est contra Magdeburgenses, & Kemnitium, & Erasmum, qui tenuerunt matrimonium ratum non posse dissolvi per professionem regularem, quos refellit Bellarmin. *t.* 1. *contr. l.* 2. *de monac. c.* 38. *per tot.* matrimonium ratum dissolvi etiam quoad vinculum per ingressum religionis, non ex ea ratione, quam aliqui adduxerunt, videlicet matrimonium tantum consummatum absolute dici matrimonium, *ex c. non est dubium, cum seq.* 27 *q.* 2. & ita illud solum esse indissolubile lege divina, nam licet matrimonium ratum non dicatur perfectum perfectione accidentali, quæ consistit in ejus usu ad ipsius finem, hoc est ad prolem suscipiendam, *d. c. non est dubium*, qui textus ita est intelligendus; tamen est perfectum perfectione essentiali, *l. nuptias, ff. de reg. jur. c. cum locum, c. cum apud, hoc. tit.* Proinde est indissolubile lege divina, ut docent Theologi *in* 4. *d.* 26. Nec obstat textus *in c. cum Societas* 27. *q.* 2. ubi docet Papa societatem nuptiarum ita a principio esse institutam, ut propter commixtionem sexuum non habeant in se conjunctionis Christi, & Ecclesiæ sacramentum. Nam omissa sententia Concilii, qui expungit negationem, quod sequitur Cov. *de sponsal.* 2. *p. c.* 7. §. 4. Guttier. *l.* 1. *canon. c.* 17. *n.* 23. dicendum est cum Germonio *l.* 2. *animad. c.* 3. illa verba esse

se referenda ad significationem unionis hypostatice Christi cum Ecclesia; ut sensus sit, quod sine commixtione sexuum matrimonium non habet in se repræsentationem unionis Christi cum Ecclesia: non tamen exinde deducitur, verum sacramentum non esse, ut Innocent. III. docuit *in d. c. debitum, de bigamis*. Quod jus ita dissolvendi matrimonium non solum ab Ecclesiastica institutione provenire verum & divina auctoritate niti, qua privilegium hoc concessum est statui religioso, constat *ex d. c. ex parte, h. t. extrav. Antiqua, de voto*: unde plures divina revelatione hoc jure usos fuisse, ex variis historiis referunt Espenceus *l. 6. de voto contin. c. 1.* Bellarm. *lib. 1. de monachis, c.* 38. De S. Thecla Epiphanius *hæres.* 80. de S. Alexio Metaphrastes *in eius vita*: de Gregoria Virgine D. Gregorius *l.* 3. *dial.* 14. Requiritur tamen, ut matrimonium ratum dissolvatur per ingressum religionis, quod alter ex conjugibus profiteatur religionem approbatam, ut probat Basilius *l. 9. de matr. c. 6. per totum, qui c. seq.* agit de religiosis Ordinum Militarium, & distinguit inter Equites Melitenses Ordinis S. Joannis Hierosolymit. & alios diversorum Ordinum; ita ut per professionem emissam ab Equitibus Hierosolymit. matrimonium dissolvatur; secus vero pro professionem emissam in aliis Ordinibus Militaribus, quia in eis professionem emittentes, non absolutam, sed conjugalem castitatem promittitur, quæ recte stare potest cum matrimonio. Dissolvitur etiam matrimonium ratum per vota, quæ emittunt Tertiariæ S. Francisci collegialiter viventes: secus vero si in propriis domibus degant, ut probant Sanch. *de matr. l. 2. disp.* 8. Basil. *eodem tract. l. 9. c. 6.* non autem dissolvitur matrimonium ratum per vota simplicia castitatis, etiam quæ emmittuntur a Patribus Societatis Jesu post biennium novitiatus. Sanch. *lib. 2. de matrimon. disp.* 8. Suarez *tom. 4. de relig. l. 4. c. 2.* Ratio est, quia hæc vota simplicia in Societate emissa constituunt quidem statum religiosum, & personas ita voventes inhabiles reddunt ad sic contrahendum, ut probabimus *in tit. qui clerici, vel vov.* non autem inducunt professionem solemnem, neque ab aliquo Pont. ficio decreto habent potestatem dirimendi matrimonium ratum, ut contingit in ordine sacro, qui non dirimit vinculum contracti matrimonii, sed contrahendi. Circa tempus vero, intra quod conjuges sæcularem habent ingrediendi religionem invitis conjugibus, extat expressa decisio textus *in c. ex publico, h. t.* ubi asseritur intra duoram mensium spatium licere conjugi ad religionem transire: quod bimestre computari debet a die contracti matrimonii, non a die solemnis benedictionis nuptialis; & currit de momento ad momentum, Basilius *d. lib. 9. de matr. c. 9.* Nec si alter ex conjugibus ingrediatur religionem, non potest in sæculo manens statim ad aliud matrimonium transire, sed expectare debet annum probationis a Tridentino præscriptum *sess. 25. de reg. c. 25.* ut professio emittatur; & quia ex decreto ipsius Concilii nemo potest ante decimumsextum annum professionem facere, si conjux in anno pubertatis Religionem ingrediatur, debet alter expectare tempus illud, ut professio fieri possit. Henriq. *lib. 12. summæ, c. 5. n. 11.* & si pendente biennio, etiam per vim matrimonium fuerit consummatum, jam non potest dissolvi per ingressum religionis. Sanch. *lib. 2. de matr. disp.* 21. Et quia de matrimonio rato dissolvendo agimus, non omittam, etiam illud dissolvi posse per summum Pontificem. Ratio est, quia Summus Pontifex habet potestatem ad ea omnia, quæ necessaria sunt ad conveniens regimen Ecclesiæ: sed dissolutio matrimonii rati sæpe expediens est: ergo competit ea facultas Pontifici. Probant rationibus, & exemplis Sanch. *lib. 2. de matr. disp.* 14. Lessius *lib. 2. de just. c. 10. dub.* 19. Diana *p. 8. tr. 2. res.* 62. Ægidius Coninck 3. *p. disp. 26. dub.* 3. Rebellus *lib. 2. de just. 2. p. q.* 15. *sect.* 3. Suarez *de relig. tract. 7. lib. 6. c. 17. num.* 21. Vasquez. 1. 2. *q.* 165. *c.* 7.

7 Traditur ratio decidendi.

Unde jam apparet ratio præsentis assertionis, quæ ex eo provenit, quia in matrimonio duo desiderantur, videlicet conjunctio animorum, quæ charitas significatur, & quæ consistit inter Deum, & animam justam, & conjunctio corporum, quæ significat unionem Christi cum Ecclesia per assumptionem humanitatis, *d. c debitum, de bigam.* Unde cum animorum conjunctio spiritualis sit, commixtio autem corporum conjunctio corporalis, juxta textum *in c. omne 27. q. 2.* sequitur, ut sicut conjunctio corporalis, idest commixtio, quæ fit per copulam matrimonialem, morte corporali tantum dirimitur, *c. licet*, 32. *q.* 7. docet Theologi *in 4. dist.* 27. *art.* 5. Victoria *in summa, tit. de matr. q.* 304. Covar. 2. *p. de sponsf. c.* 7. §. 4. *n.* 8. ita etiam conjunctio animorum dissolvitur morte spirituali, per professionem regularem, quæ censetur mors spiritualis, *c. placuit* 2. 16. *q.* 1. docet D. Thomas *in 4. dist.* 27. *q.* 1. *in responf. ad* 1. *q. & in responf. ad* 3. Accedit, quia omnis obligatio potest commutari in bonum evidenter melius, si non sequatur tertii præjudicium considerabile, *c. pervenit 3. de iureiur. c. scriptum, de voto*. Constat autem, statum religiosum evidenter meliorem esse matrimonio. Insuper non sequitur tertii præjudicium, cum persona conjugis illæsa maneat, & cum facultate contrahendi aliud matrimonium: igitur licebit utrique conjugi, vel alteri ex eis, alio etiam invito, ad religionem transire: nec tunc dissolvitur vinculum matrimonii, tam humana, quam divina auctoritate, ut docetur *in c. scripsit* 27. *q.* 2. *cap. ex parte* 14. *hoc tit.* & defendunt Covarr. 2. *p. desponf. c.* 7. §. 4. *n.* 6. Guttier. *lib.* 1. *canon. c.* 17. *n.* 26. Matienzo *in reb. tit.* 1. *lib.* 5. *recepil. glos.* 1. *n.* 69.

8 Traditur dubitandi ratio.

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa, quam adeo difficilem agnoverunt Sotus *in 4. dist.* 8. Joan. Major ibi: *dist.* 27. Espenceus *lib. 6. de contin. c.* 4. ut docuerint, non posse congruam assignari, cur professione religionis dissolvatur matrimonium ratum, non vero consummatum. Vera ratio differentiæ provenit ex eo, quia in matrimonio consummato datur obligatio perpetuo cohabitandi, & etiam intervenit reciproca traditio, per quam uterque conjux tradit alteri possessionem sui corporis ad usum conjugii, ut ait Apostolus 1. *ad Corinth. c.* 7. relatus *in c. quidam, hoc tit.* Unde cum corpus viri jam non sit in ejus potestate, quoad matrimonii finem, & e contra; & non possit Deo offerri in religionem per votum corpus, quod non est proprium offerentis, quia non est grata Deo oblatio rei alienæ, *cap. non est putanda* 1. *q.* 1. *c. ex transmissa, de decimis*, Sotus *lib. 9. Inst. qu. 3. art.* 3. sequitur, matrimonio consummato non posse conjugem alio invito ad Religionem transire. In matrimonio vero rato licet adsit quædam virtualis promissio, per quam conjuges acquirunt quoddam jus ad petendam possessionem alterius corporis ad finem matrimonii, nondum tamen habet ipsam possessionem, & ideo quilibet ex eis potest se Deo per statum religionis tradere, quia dominium sui corporis habet, argumento textus *in l. qui tibi, ff. de his, qui a non dominis*. Quæ ratio expresse deducitur ex præsenti textu, ibi: *Cum nondum sint effecti una caro*; idest non sit adhuc translata vera, & realis possessio: docent Theologi cum D. Th. *in 4. dist.* 38. *q.* 1. *art.* 3. Fortunius Garcia *in c.* 1. *n.* 8 *de pactis*. Et probatur hæc differentiæ ratio exemplo venditionis; nam sicut venditio, in qua nulla traditio intercessit, solvitur per secundam, in qua traditio sequuta fuit, *l. quotiens, C. de rei vind.* Ita etiam matrimonium ratum, in quo non est sequuta traditio, dirimitur per traditionem factam Deo in religionem. Nec obstat textus *in c. fin. de sponf. duor.* ubi docetur, quod contrahens de facto matrimonium cum secunda, superstite prima conjuge, cum qua non fuerat matrimonium consummatum, licet cum secunda sequatur copula, non ideo solvitur primum matrimonium. Nam respondetur, secundam illam traditionem fuisse illicitam, & injustam; quia facta talis fuerat ab eo, qui non poterat alteri mulieri ad finem matrimonii se tradere, *c. gaudemus, de divortiis*. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis deductum ab exemplo ejus, qui suscepit sacros ordines matrimonio adhuc rato; quo casu certum est, matrimonium non dissolvi, sicut per ingressum Religionis; quia hoc privilegium, ut videlicet dirimatur matrimonium, non est concessum æqualiter suscipienti sacros ordines, ac profitenti vitam religiosam, forsan ex eo, quia religiosi per solemnem professionem sæculo mortui censentur; *c. placuit, in fine*, 16. *q.* 1. nullumque habent velle, aut nolle, cum juxta superioris arbitrium ita vivere debeant, ac si proprio voluntate carerent, *c. quorundam, c. religiosos, de elect. in 6.* Insuper semetipsos velut holocaustum offerentes, in totum divino obsequio mancipantur hujus sæculi actibus, & exterioribus bonis renunciantes, *c. cum ad monasterium, de statu monach.* At vero clerici, quantumcumque in sacris Ordinibus sint constituti, remanent adhuc liberi, habentque velle, & nolle, & suorum bonorum dominium retinent, mundoque mortui non sunt, unde cum, ut supra dixi, per mortem spiritualem dissolvatur vinculum matrimonii rati, quod tantum spirituale est; & hæc mors spiritualis non contingat suscipientibus sacros ordines: ideo per susceptionem sacri ordinis non dirimitur matrimonium ratum, sicut per professionem religionis, ut docuerunt Glossa 2. in fine *in d. c. unic. de voto in 6.* Durandus *in 4. dist.* 27. *q.* 2. *col.* 3. Sotus *eadem dist.* 27. *art.* 4. Quod etiam procedit in promotione ad Episcopatum, licet perfectior fit status Episcopi, quam monachi, *c. nisi cum pridem, de renunt.* Nec tunc obstat text. *in c. per tuas, de voto*: cujus solutionem tradit Garanna in præsenti *n.* 9. Nec obstat ultimum argumentum deductum *ex dicta regula quod semel*; nam textus ille procedit, quoties qui temere vult recedere, & mutare consilium sine causa, & in alterius præjudicium: at vero conjux, qui relicto alio conjuges religionem profitetur, ex justa causa, zelo videlicet sanctioris vitæ id facit, & sine alterius præjudicio; siquidem potest conjux aliud matrimonium inire.

9 Exponitur can. 17. apud Concil. Lect.

Sed supra traditis opponi viderur Alex. III. relatus post Concil. Arelat. *p.* 8. *can.* 17. in illis verbis: „ Sane quamquam muliere non desponsata, & a viro non cogaita licetat ad religionem transire, aliam tamen vir ducere in uxorem non potest. „ Ex quibus verbis expresse deducitur, matrimonium ratum, etiam per professionem in religione emissam non dissolvi; siquidem non licet remanenti in sæculo aliud matrimonium inire. Verum respondendum est, ea verba accipienda esse juxta principium ipsius textus. Ajebat enim ibi Alexander de viro, qui contracto matrimonio rato fecundas nuptias contraxit, nulla professione emissa in religione ab alio conjuge; quo casu recte ait Alexander, quod licet matrimonio adhuc rato manente, liceat conjugibus ad Religionem transire; non tamen licet illis secundas nuptias contrahere, quia matrimonii vinculum adest interim dum alter ex conjugibus religionem non profitetur; & licet favore religionis permittatur conjugi invito alio ad vitam religiosam transire, non tamen illi licet aliud matrimonium inire.

10 Intelligitur c. commissum, de sponsi.

Secundo præsenti assertioni opponi potest textus *in c. commissum, de sponsi.* ubi cum proponeretur Alex. III. quod quidam fide data, & juramento firmata promisit, se quamdam mulierem in uxorem ducturum, posteaque statuit religionem ingredi; docet Pontifex, quod ille debet fidem matrimonii adimplere, & postea si voluerit, ingredi. Ex quo textu constat, votum solemne religionis non irritare sponsalia de futuro contracta: ergo multo minus dirimet matrimonium ratum.

ratum. Pro cujus textus expositione Innocent. Felinus, & Panorm. ibi docent, textum illum procedere cum juramentum præstitum est in gratiam alterius: quo casu commutatio non admittitur etiam in melius, nisi parte cui juratum est, satisfacta. Sylvester *in summa, verbo Matrimonium 7. q.* 5. Covar. *de sponf.* 1. *p. c.* 5. *in princ. n.* 11. quos sequitur Garanna *in c.* 1. *hoc tit. n.* 7. docent verbum illud, *tutus*, esse accipiendum de consilio, non vero de præcepto. Sed eos refellit Balboa *in c.* 3. *de iureiur. n.* 69. & cum eodem Covar. & aliis recte docet, in ea specie sponsum votum, non professionem emisisse, & tantum deliberasse de ingressu religionis, unde cum obligatio sponsalium adimpleri possit, & postea professio emitti, recte ait Pontifex, tutius esse promissionem juramento firmatam adimplere, & postea Religionem ingredi.

CAPUT III.

Idem a *Pisan. Archiep.*

QUidam intravit monasterium invita uxore: eadem ipsum *b* repetente, coactus est ad eam redire: ea mortua quæris, an ipse cogatur ad monasterium redire, an aliam possit ducere uxorem? Quæstioni tuæ taliter respondemus, quod votum non tenuit; unde ratione voti non tenetur ad monasterium redire. Ulterius vero non potest uxorem accipere; promisit enim, se non exigere, quod in potestate ejus erat; & ideo tenuit votum. Non reddere non erat in ejus potestate, sed in potestate mulieris. Unde *c* Apostolus: Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.

NOTÆ.

a *Pisano*. Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c.* 3. & post Concil. Later. *p.* 5. *c.* 2. supplendaque est inscriptio, *Villano*, qui successit Balduino anno 1145. & floruit usque ad annum 1156. ut refert Ughel. *tom.* 3. *Ital. sacra, fol.* 560. de Metropoli Pisana nonnulla adduxi *in c.* 8. *de temp. ordin.*

b *Repetente.*) Quia actione repeti possit, expositi *in c.* 1. *de ordin. cognit.*

c *Apostolus.*) 1. *ad Corinth. c.* 7.

COMMENTARIUM.

SUpra *in c.* 1. *hoc tit.* late probavi, non posse conjugem matrimonio consummato, sine alterius conjugis consensu religionem ingredi; & professionem aliter emissam nullam esse, posseque conjugem in sæculo remanentem alium repetere. Unde in præsenti textu quæritur, an votum illud religionis, quod inutile fuit professione nulliter facta, effectum habeat, ut defuncta uxore, quæ eum reperiit, teneatur ad religionem redire, aut castitatem servare; ita ut si secundum contrahat matrimonium, lethaliter peccet: Pro cujus dubii solutione, & præsentis textus expositione sequentes casus sunt distinguendi. Primus est, cum maritus, qui votum emisit, vel religionem professus est, invita uxore id fecit, quo casu mulier eum repetere potest, nec ea defuncta ad religionem redire tenetur, sed votum castitatis, quod in ipso ingressu emittitur, servare debet; & ita non potest aliud matrimonium contrahere, imo nec a prima uxore debitum petere, quia votum valuit, quatenus voventi præjudicare poterat, *c. placuit* 12. *hoc tit.* Et ita tenetur maritus castitatem servare, non autem paupertatem, & obedientiam, stato soluto matrimonio; quia cum matrimonio constante talis obligatio nasci non posset, nec mortua uxore convalescere valuit: quæ est vera ratio hujus textus, ut post Panormitanum, & Butrium hic docuerunt Basilius *de matr. lib.* 10. *c. fin. n.* 6. Garanna *in c.* 1. *hoc tit. n.* 11. Secundus casus contingit cum maritus religionem professus est, non invita, sed ignorante uxore; quo casu idem dicendum est, ac in antecedenti, videlicet, professionem adeo nullam esse, ut nec defuncta uxore teneatur vir ad religionem redire, quia tantum simplex castitatis votum emisisse creditur, Garanna *d. n.* 11. Basilius *lib. 9. de matr. c.* 11. *nu.* 4. Et sic casus deciditur *in d. c. placuit, hoc tit.* Et ita exaudienda sunt illa verba ipsius textus; *Redire vero ad sæculum in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti*. Quorum verborum sensus est, quod propter maritum, qui ignarus fuerat professionis, mulier frustra religionem profitetur, quia cum una caro vir, & uxor sint, non potest pars una ad Dominum converti, alia in sæculo remanente. Nec professionis nullitas pendet a revocatione conjugis, quia ipso jure nullius momenti est, ut docuerunt *in d. c. placuit*, Panormitanus, & Butrius, & alii congesti a Thoma Sanc. *l.* 7. *de matr. disp.* 34. *n.* 14. Nec contrarium probatur in illis verbis ipsius textus: *Et ideo quantum ad ipsum tenuit votum*. Non enim ibi docetur, votum solemne religionis valuisse. Quod contrarium docetur *in vers. Super quo*; sed tantum dicitur, teneri uxorem voto castitatis simplici, quod impedit debitum petere constante matrimonio, & eo soluto novum inire, ut ibi docent Hostiensis, & Butrius *n.* 1. Imo & aliquando evenire potest, ut secundum matrimonium licite contrahere possit, videlicet si votum castitatis emittat dependenter a professione, & habita relatione ad ipsum statum religiosum, ut docet Sanch. *d. disp.* 34. *n.* 3. Nec etiam obstant verba illa: *Consultius, &c.* ipsius textus, ubi in hoc secundo casu professionis emissæ inscio conjuge, docetur, consultius, & congruentius esse ad monasterium redire; nam ibi consilium potius, quam præceptum continetur, ut docuerunt Sanch. *sup. n.* 11. Sylvester *verbo Divortium, q.* 16. *casu* 3. & firmatur *ex l.* 11. *tit.* 7. *p.* 1. Tertius casus evenit cum professio ab uno ex conjugibus, altero sciente, & consentiente, emittitur; quo casu dicendum est, quod si alia requisita, videlicet professio alterius conjugis, si juvenis est; aut voti emissio, si senex, & Episcopi licentia accedant, juxta tradita supra *in c.* 1. adeo professio valide emittitur, ut nec impugnari possit ab alio conjuge, nec status religiosus unquam deferi ab ipso profitente: si autem prædicta requisita non intercesserint, sed tantum consentiente conjuge alius professionem emittat, licet reperi possit a conjuge in sæculo remanente, si non repetatur, eo defuncto, in religione persistere cogitur; imo si secundum matrimonium contrahat, nullum est, *c. ex parte 9. c. consuluit* 10. *hoc tit.* docet Sanch. *d. disp.* 33. *per tot.* Unde cognoscitur differentia, quæ versatur inter hunc casum, & duo proxime relatos; nam illis professio omnino nulla est, quia nihil habet conjux, quod per eam in monasterium transferat; hoc autem tertio casu per professionem religionis obligatur, licet possit repeti, revocarique a conjuge in sæculo remanente, *d. c. ex parte 9. hoc tit.* repeti tamen potest ab ipso, etsi consensum professioni præstiterit, *ex c. veniens 16. hoc tit.* quia nisi alia requisita intercesserint, conjux consensum præstando non sibi præjudicat. Nec contrarium probatur *in c. Agathosa* 21. 27. *q.* 2. ubi mulieri repetenti virum suum ad religionem conversum, duo opponuntur. Primo si cum ejus voluntate professionem fecit; secundo si ipsa se mutare permisit, quasi unum ex eis sufficiat, ut mulier repellatur a viri petitione. Nam dicendum est, quod ut mulieri repetitio denegetur, duo illa simul concurrere debent, ut ait idem textus ibi: *Sed si hoc repulerit*; ubi aperte ostenditur, duas illas conditiones, consensum videlicet mulieris, & promissionem castitatis, concurrere omnino debere, ut repetitio uxori denegetur: quomodo etiam exponendus est idem textus *in vers. si vero horum*; scilicet ut utrumque concurrat ad excludendam feminam a petitione viri. Similiter etiam ex his accipiendus est textus *in cap. qui uxorem* 10. 33. *q.* 5. dum docet, quod qui uxorem velari permiserit, hoc est religionem profiteri, aliam non accipiat, sed similiter convertatur: recte enim inquit textus, aliam accipere non posse, quia primum matrimonium solutum non fuerat; sed ad uxorem reverti non prohibetur, licet tutius faciat, si similiter convertatur, ita ut prior uxoris professio irrevocabilis maneat. Quartus denique casus evenire solet, cum unus ex conjugibus adulterium commisit spirituale, vel carnale: quo casu innocens ad religionem recte transire potest; *c. Agathosa* 21. 17. *q.* 2. *constituens* 15. *c. veniens* 16. *c. ult. de conversf. conjug.* nam propter adulterium justum divortium fit, & a mutua cohabitatione repellitur adulter, *c. plerumque* 4. *de donat. inter*; quæ causa justa est ad separationem thori, juxta doctrinam Domini apud Matthæum *c.* 5. & 19. *c. dixit Dominus* 32. *q.* 2. *c. significasti, c. ex litteris, c. gaudemus, de divort.* junctis traditis a Th. Sanch. *lib.* 10. *de matrim.* & in hac separatione vir, & uxor æquale jus habent, ut contra Cajetanum *in d. c.* 19. Matthæi verius docent Bellarm. *d. lib.* 1. *c.* 14. Sanch. *d. lib.* 10. *disp.* 3. *n.* 6. quod & probatur *ex c. præcepit* 19. 32. *q.* 5. *c. placuit* 32. *q.* 7. Propter infidelitatem quoque separantur conjuges a mutuo consortio, quia iniquum esset alterum cum altero habitare cum perversione a fide, quod gravissimum damnum est, 2. 2. *c. de illa, c. quanto 7. de divortiis, c. idololatria* 28. *q.* 1. Cum ergo petere possint conjuges innocentes, ut his casibus separentur a mutua cohabitatione cum illo, qui in adulterium, hæresim, seu apostasiam a fide incidit, merito jus habent profitendi in religione, aut emittendi votum castitatis, absque eo, quod repeti possint a conjuge nocente, quia per adulterium spirituale, vel carnale amisit jus, quod habebat in alium conjugem ad cohabitandum, ut probat late Th. Sanch. *lib.* 10. *de matr. disp.* 3. *cum seq. & disp.* 15.

CAPUT IV.

Idem a *Exon. Episcopo*.

CUm sis prædितus scientia litterarum, ignorare non potes, nec debes sanctorum Patrum institutioni obviare, ut vir uxore sua in sæculo remanente, aut uxor viro suo non assumente religionis habitum, debeat ad Religionem transire; quia cum vir, & uxor una caro sint, sicut docet Apostolus, non potest unus ad Deum *b* converti, & alter in sæculo remanere. Inde est, quod auctoritate Apostolica prohibemus tibi, ne in Episcopatu tuo virum, vel uxorem, nisi uterque ad Religionem migraverit, transire permittas: sed si voluerint ad Deum converti, uterque ad frugem melioris vitæ transeat. Verum si uxor ita *c* senex est, & sterilis, quod sine suspicione possit esse in sæculo, dissimulare poteris, ut vir ea in sæculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat.

NOTÆ.

a *Exon.*) Ita etiam legitur in prima collectione; *sub hoc tit. c.* 4. & post Concil. Later. *p.* 5. *c.* 2. De Exoniensi Ecclesia nonnulla notavi *in c.* 6. *de filiis presbyt.*

b *Converti.*) Converti seu conversare, plerumque usurpatur pro monachum fieri, ut *in Capit. Caroli, lib.* 1. *c.* 6. Gregor. Turon. *lib.* 9. *c.* 33. de Theurario presbytero, ibi: *Nuper ex Referendario conversus presbyteri honorem accepit*. Et similiter conversio ponitur pro transitu ad monasterium in Conc. Araufic. 1. *can.* 22. Arelat. 3. *can.* 1. & 2. Inde monachi, qui ex laicis facti fuerunt, appellantur converti: plura de illis adducere notarunt Gibalin. *disquisit.* 3. *de clausur. c.* 2. §. 6. *n.* 42. Zerda *in adversf. c.* 44. *nu.* 29. Hæphtenus *tom.* 1. *disquisf. lib.* 3. *tract.* 1. *disquisf.* 8. Bignonius *ad Marculf. lib.* 2. *c.* 38. Rither. *ad Salvianum fol.* 136. Stephanus Durant. *qq. jur. q.* 6.

c *Senex.*) Quia incendia concupiscentiæ, quæ in juvenibus plerumque dantur, ut probavi *in c. cum in juventute, de presump.* senectute adveniente cessant: quare ætas illa venereis actibus inepta dicitur a Juvenali *satyr.* 10. Martiali *lib.* 12. *epigr.* 82. & Plato *lib.* 1. *de repub.* circa principium ait; *Senectute libidines restringi, & ea ætate libertatem a rebus venereis esse*. Cui consentit Cicero *de senect.* illis verbis: *O præclarum munus ætatis! siquidem id auferat a nobis, quod est etiam in adolescentia vitiosissimum*. Faciunt textus *in c. fraternitatis*, 34. *dist.* ibi: *Et ætas illius, de quo agitur, future incontinentiæ suspicionem auferre dignoscitur*. D. Hieronym. relatus a Narbona ibi: *Senectus nos ab impudentissimis dominis liberat voluptatibus; gule imponit modum, libidinis frangit impetus*. Illustrant Acunna, & Barbosa *in d. c. fraternitatis*, Velascus *de privil. paup. qu.* 18. *n.* 51. Peleoaga *in c.* 1. *ratioc.* 5. *n.* 12. Merito, inquam, constitutum est, ut in hac senili ætate existente conjuge, quia incontinentiæ suspicio cessat, altero in sæculo remanente, & voto castitatis obstricto, alter possit ingredi, & licite religionem profiteri. Sed quænam ætas sit hæc senilis, ut conjux possit in sæculo remanere voto castitatis emisso, late examinant post Thomam Sanchez, & Basilium, Barbosa *tom.* 6. *in select. ad hunc textum*, Narbona *de ætate ad actus human. anno* 70. *q.* 9. qui resolvunt, in femina sufficere annum sexagesimum; in viro autem desiderari septuagesimum, ut ita ob senectutem incontinentiæ suspicio cesset. Non autem desideratur tam longæva ætas, si conjux sterilis sit, idest aliquo languore, seu ægritudine prematur: siquidem cum non minus ægritudo, quam senium seminis sterilitatem inducat, ut probatur *in. c. sicut*, & illic Glossa *verbo Debilitate*, 32. *q.* 5. & similiter suspicionem incontinentiæ auferat, ut argumento legis *si pater* 15. §. *in adrogationibus, ff. de adopt.* docent Menochus *de præsump. præsumpt.* 47. *n.* 27. Thomas Accius *de infirm. legal. p.* 1. *c.* 19. & ideo infirmitate laborans, venereis rebus, quamvis sit adolescens, ineptus creditur, *l. filium* 6. *ff. de his, qui sunt sui, l. si quis postbumus* 9. *de lib. & posth.* inde accedente valetudine, etiam non sexagenaria femina, vel septuagenarius vir, sed minoris ætatis libere, & absque castitatis jactura in sæculo remanere poterunt, ut resolvunt cum aliis Acacius Ripol. *ref. jur. c.* 8. *n.* 273. Dian. 4. *p. tr.* 4. *res.* 73. Narbona *d. q.* 9. *n.* 11. Et ita recte in præsenti Alexan. decidit, senem, idest sexagenariam, vel sterilem, videlicet ita languore depressam, ut sterilis credatur, posse in sæculo remanere, voto castitatis emisso, ut ejus maritus valeat ad Religionem converti, & in ea licite, ac valide professionem emittere. Sed tunc difficilis est textus hic, dum in eo conjunctive exigit Pontifex, ut conjux, quæ in sæculo manet, sit senex, seu sterilis ad copulam: pro quorum verborum expositione Cardinalis in præsenti, *n.* 1. *opos.* 2. Hostiensis *n.* 4. Covar. & alii, quos congerit Sanch. *lib.* 7. *de matr. disp.* 32. *n.* 9. docent, in præsenti casu solam senectutem non sufficere, ut conjux, quæ in sæculo remanet, possit continenter vivere, quia cohabitatio matrimonialis præcessit; & ideo simul exigit, ut sterilis sit. Verum hæc doctrina facile convincitur ex proxime traditis, & *ex c. cum in juventute, de præsumpt.* ubi tantum ex senectute Episcopi continentia præsumitur, etiamsi neptem habuisset, quæ supponit in juventute liberos suscepisse, *l.* 10. §. 2. *ff. de gradibus, l.* 29. *ff. de liber. & posth.* ergo etiam in præsenti casu tantum ex senectute castitas conjugis in sæculo remanentis præsumitur. Quare ea sententia omnia, verius credo, copulativam &, in præsenti accipiendam esse pro disjunctiva, argumento legis *sepe, ff. V. S.* ita ut sufficiat, quod conjux in sæculo maneus sit senex, vel sterilis ad copulam.

CAPUT V.

Idem a *Strigon. & Colocen. Archiepiscopis*.

COnjugatus ad monasterium converti desiderans, prohibetur suscipi, nisi uxor ejus convertatur; nam cum unum utraque corpus conjugii copulatione sit factum, incongruum est, partem converti, & partem in sæculo remanere, nec recipitur apud Deum illius viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Cum igitur cœtus *b* clericorum longe præemineat cœtui monachorum, ut ita aliquando bonus monachus vix bonum clericum faciat, nullus conjugatorum est ad ordines sacros promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus, ut fiat deinceps de carnali copula spirituale conjugium.

NOTÆ.

a *Strigon.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c.* 5. & post Concil. Later. *p.* 5. *c.* 6. De Strigon. & Colocen. diœcesibus egi *in cap. fin. de postul. Prælat.*

b *Clericorum cœtus.*) Ut docte, & fuse probat contra Cellotium Franciscus Hallierius *integre tom. de Hierarch. Eccles.* Commentarium hujus textus dedi sup. *in c.* 1.

CAPUT VI.

Idem a *eidem*.

SAne si conjugati consenserint ordinari, etiam uxoris voluntas prius requirenda est, ut sequestrato mansionis cubiculo, religione promissa, postquam pariter conversi fuerint, ordinentur. Quod si *b* in quibuslibet Ecclesiasticis gradibus providenter, solerterque curandum est, ut in Domo Dei nihil sit inordinatum, nihilque præposterum; multo magis laborandum est, ut in ejus promotione, qui supra omnes gradus continetur, non erretur. Inde est, quod s. v. auctoritate Apost. prohibemus, ne *c* uxoratum in Episcopum præfumatis ordinare, nisi uxor prius professa continentiam sacram, *d* velamen sibi imponat, & religiosam vestem assumat. Nolumus enim, ut viri promotio uxore relicta in sæculo, fieri peditionis possit occasio.

NOTÆ.

a *Eidem.*) Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c.* 6. & post Conc. Later. *p.* 5. *c.* 8. & quidem nescio, quo fine compilatores epistolam hanc divisérint, cum eamdem materiam contineat, & sub eodem titulo ejus partes reperiantur.

b *Quod in quibuslibet.*) Verba sunt Leonis relati *in c.* 5. *dist.* 61.

c *Uxoratum.*) Olim enim plerumque aut ob fidelium inopiam, aut ob præclaras animi dotes, eximiamque virtutem, etiam conjugati uxorem, filiosque habentes, non solum ad sacros ordines, verum etiam ad culmen dignitatum evehebantur; *c. uit.* 33. *dist. c.* 8. 34. *dist. c.* 1. *de testam. c.* 5. *de haret.* Probant Baronius *anno* 58. Barbosa *de potest. Episc.* 1. *p. tit.* 2. *gl.* 4. Nec obstat feminam corruptam consecrari non posse, ut probavi *in c. vidua, de reg.* igitur nec vir corruptus in Episcopum consecrari valebit. Nam ratio hujus discriminis ex eo provenit, quia virgo consecranda Ecclesiam significat triumphantem, in qua nec macula, nec ruga est; Episcopus vero Ecclesiam militantem, in qua bonos, & malos contineri compertum est, *c. pen.* 31. *dist. c.* 21. 11. *q.* 3. docet Germonius *lib.* 3. *de sacror. immunit. c.* 10. *n.* 17. Unde Episcopus etiam in matrimonio, vel extra corruptus, ordinari, & consecrari valet, non vero corrupta in sanctimonialem consecrari potest. Sequentibus vero sæculis, cum major esset fidelium copia, rejici cœperunt uxorati, quia credebatur facile eos dissipaturos patrimonium Ecclesiæ, *c. Carinensis* 61. ibi: *Qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus contrarium*. Rationem assignat Pelagius *in c. de Syracusana*, 26. *dist.* illis verbis: *Quia per filios ecclesiastica solet dissipari substantia*. Consonat Justinianus *in authen. quomodo oport. Episc. collat.* 1. & *in authent. de sanctissimis Episcopis, collat.* 9. *tit.* 9. ibi: *Nec filios, aut nepotes habens, nec cognitos lege, nec odibiles*. Illustrat Turturetus *in paratitl. differt.* 31. quare si aliquando ob sacerdotum penuriam filios habens in Episcopum eligebatur, tempore consecrationis inter alia, quæ in juramento promittebat, illud specialiter spondebat, se non alienaturum aliquid inconsulto Romano Pontifice, *c. ego*, ubi notavi, *de jurejurando*.

d *Velamen.*) Quodnam velamen possit viduis, & relictis a maritis dari, exposui *in c. vidua* 4. *de reg.*

COMMENTARIUM.

IN decretalibus hucusque compilatis a Raymundo actum fuit de uxoratis conversis ad religionem, & in ea professionem emittentibus, matrimonio consummato, vel rato manente; & quatenus uxor, si juvenis est, debeat non solum consensum præstare, verum etiam religionem ingredi: si vero senex est, castitatem tantum in sæculo promittere. In præsenti textu agitur de viro, qui ad sacerdotalem statum promoveri cupit, non vero ad religionem converti. Circa quem non eadem disciplina Ecclesiæ fuit: nam omisso casu, cum adhuc matrimonium ratum est, quem exposui sup. *in c.* 2. circa casum, in quo matrimonium consummatum est, qui in præsenti deciditur, sciendum est, non posse maritum ex antiquis Ecclesiæ canonibus invita uxore sacris ordinibus initiari, & ex noviori constitutione Bonifacii *in c. fin. de temporib. ord. lib.* 6. nec prima tonsura: ipsa vero consentiente, & castitatem promittente, licet ad sacros ordines eum promoveri, ut probavi *in c.* 1. *de cler. conjug.* Sed an ultra promissionem castitatis desideretur etiam, ut uxor juvenis religionem profiteatur, ut in juribus antecedentibus? disputant Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 39. Espenceus *lib.* 6. *de voto conjug. c.* 6. Basil. *de matrim. lib.* 7. *c.* 25. Acunna *in c. Episcopus* 6. *dist.* 77. Hurtad. *de resid. tom.* 2. *lib.* 3. *ref.* 3. *fol.* 160. In qua quæstione verum est, non desiderari professionem ipsius conjugis, sed tantum desiderari promissionem castitatis in sæculo, sequestrato mansionis cubiculo, ut in præsenti textu docetur, & *in c. volumus*, 81. *dist. c. Episcopus* 6. 71. *dist.* unde tot sacris Ecclesiæ canonibus prohibitum legimus Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, accedere ad uxorem jam relictam, & sequestratam. Concil. Turon. 2. sub Joan. III. *can.* 14. „ Episcopum Episcopam non habentem nulla sequatur turba mulierum. *Et can.* 20. Si inventus fuerit Presbyter cum sua Presbytera, aut Diaconus cum sua Diaconissa, aut Subdiaconus cum sua Subdiaconissa, per annum integrum excommunicatus habeatur. " *Concil. Altissiod. can.* 21. ibi: *Ne presbytera cum suo Presbytero dormiat*. Et *c. si quis rapuerit* 2. 27. *q.* 1. quibus Conciliorum decretis lucem affert historia Urcisini Episcopi, qui a tempore accepti ordinis presbyteram suam, ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se propius accedere non sinebat, ut refertur *in c. presbyter*, 31. *dist.* In eodem etiam sensu accipiendum est decretum Zachariæ Papæ de Presbytera, Diacona, Nonna, Monacha nefario conjugio minime copulandis. Vocabantur ergo Episcopæ, Presbyteræ, Diaconissæ, Subdiaconissæ, quæ nomine alio, relictæ Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi dicuntur in Conciliis Aurel. 1. *can.* 13. Altissiod. *can.* 22. Epaun. *can.* 32. & aliis. Debebant ergo olim uxores Episcoporum, & Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum castitatem vovere antequam earum mariti sacris ordinibus initiarentur; itemque vel monialium cœtui aggregari, vel in Diaconissarum ordinem adlegi solebant: quod Synodus 6. *can.* 42. aperte ostendit ibi: „ Uxor ejus, qui ad Episcopalem dignitatem promotus est, communi sui viri consensu prius separata, postquam in Episcopum ordinatus est, ac consecratus, monasterium ingrediatur, procul ab Episcopi habitatione structum, & Episcopi providentia fruatur: sin autem digna visa fuerit, etiam ad Diaconatus dignitatem provehatur. " Exemplis etiam id illustrat Hallier. *de sacris electi, c.* 2. §. 6. *fol.* 503. sed ex novo jure præsentis textus uxor Episcopi debet necessario religionem ingredi, tum ob sanctiorem mariti vitam, tum ob majorem dignitatem. Uxores autem relictæ, tam ab Episcopis, & Presbyteris, quam a Subdiaconis, quia castitatem promittebant, etiam defunctis maritis ad secundas nuptias transire non poterant. Concil. Aurel. 1. *can.* 13. „ Si se quæcumque mulier duplici conjugio Presbyteri, vel Diaconi relicta conjunxerit, aut castigati separentur, aut certe si in criminum intentione persteterint, pari excommunicatione plectantur. *Concil. Altissiod. can.* 22. Non licet relictæ Presbyteri, nec relictæ Diaconi, nec Subdiaconi post ejus mortem maritum accipere. *Epaun. can.* 32. Relictæ Presbyteri, sive Diaconi, si cuicumque nupserint, extenus ab Ecclesia elongentur, donec a conjunctione illicita separentur. *Concil. Bracbar.* 1. *can.* 19. Vidua Episcopi, Presbyteri, Diaconi, si maritum acceperit, nullus clericus, nulla religiosa cum ea convivium sumat, nunquam communicet, nisi moriens. " Tolet. 1. *can.* 18. Earum tamen matrimonium validum fuisse, quia votum castitatis ipsarum tantum simplex erat, non vero solemne, probat ex Concil. Tolet. 1. *can.* 16. Basil. *de matr. lib.* 7. *c.* 25. *n. fin.*

CAPUT VII.

Idem a *Brixiensi Episcopo*.

EX publico instrumento, quod nobis est præsentatum, & ex tenore litterarum tuarum nobis innotuit, quod cum venerabilis frater noster Veronen. Episcop. de mandato nostro causam matrimonii, quæ inter Agelaten. virum, & Matthemiam mulierem vertebatur, suscepisset fine canonico terminandam, auditis utriusque partis allegationibus, inter eos judiciali sententia matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum suum rediret, & exhiberet conjugalem affectum. Verum cum eadem mulier ad eum juxta sententiam prædicti Episcopi regredi nollet, de mandato nostro, sicut accepimus, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Ceterum, quia præfata mulier, licet a præfato viro desponsata fuerit; adhuc tamen, sicut asserit, ab ipso non est cognita: f. t. p. A. f. p. m. quat. si prædictus vir mulierem ipsam non cognovit carnaliter, & eadem mulier, sicut ex parte tua nobis proponitur, ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire infra duorum mensium spatium debeat, ipsam contrad. & ap. cess. a sententia, qua tenetur, absolvas. Ita quod si ad religionem transire maluerit, uterque restituat alteri, si qua *b* alter ab altero habuerit; & vir ipse, ea religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeundi. Sane quod Dominus in Evangelio dicit: Non licet viro uxorem suam, nisi ob causam fornicationis dimittere; intelligendum est secundum interpretationes sacri eloquii, de his, quorum matrimonium est carnali copula consummatum, sine qua matrimonium consummari non potest, & ideo si prædicta mulier non fuit a viro suo cognita, licitum est ei ad religionem transire.

NOTÆ.

a *Brixiensi.*) Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c.* 7. & post Concil. Later. *p.* 5. *cap.* 8. ex quibus collectionibus textum hunc transcribo. De Brixiensi diœcesi aliqua notavi *in c. tua, de precar.*

b *Ab altero habuerit.* Consonat Capitulare Ludovici *addit.* 3. *c.* 20. ibi: *Si sponsus, vel sponsa intraverit monasterium, id quod arrharum nomine datum est, in simplam tantum reddatur*. Et jure etiam civili, cum matrimonium consummatum erat, idem procedebat, ac si solutum esset matrimonium per mortem, *novel.* 22. *Justin. c.* 5. ibi: *Breve solatium consequente eo, qui relictus est, ut præter restitutionem dotis, vel propter nuptias donationis retentionem id lucretur, de quo convenit in casu mortis*. Non autem lucratur, inquit Justinianus, id de quo convenit in casu repudii, quia hæc conjugii dissolutio potius ad mortem accedit, quam ad repudium, cum religiosus mortuus mundo dicatur, *c. placuit*, 16. *q.* 1. De dote, lucris dotalibus, arrhis, & jocalibus restituendis soluto matrimonio rato, seu consummato, per ingressum religionis, aguit Tondutus *tom.* 1. *res. benef. c.* 16. *n.* 7. Zypæus *ad hunc tit. consult.* 1.

CAPUT VIII.

Idem *G. Priori, & Fratribus* a *S. Joannis*,

UXoratum autem sine licentia propriæ uxoris inter vos nullatenus recipiatis, quæ integræ famæ, & opinionis ita existat, quod nulla merito *b* suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare, vel quod minus continenter debeat vivere: quæ si, prout dictum est, talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu Ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis, familiaque poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato, a sæcularium hominum conversatione se removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo commoretur. Nullus vestrum audeat aliquam mulierem tonsurare, vel eam ad *c* habitandum secum assumat.

NOTÆ.

1 a *Sancti Joannis.*) Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c.* 1. Credo monasterium hoc esse canonicorum regularium Ordinis D. Augustini, quod extat in diœcesi Pictaviensi, de quo Pennotus *lib.* 2. *hist. canon. regul. c.* 33. *n.* 17. Alia vero, & diversa est militia Crucefigiatorum, quam profiteri poterant, & crucem assumere viri etiam invitis uxoribus, ut decrevit Innocent. III. *lib.* 4. *regestr.* 16. *epist.* 111.

2 b *De Romandin.*) Romandui, Ptolomæo teste *lib.* 2. *c.* 1. sunt populi sub Rhotomago, quos Rhotomanos esse Volaterranus scribit: hodie vero Mandui, alias Romandui dicuntur, ut ipse Volaterranus tradit. Apud eos est monasterium hoc Sancti Petri, Ordinis D. Benedicti, de quo nonnulla adducit Papirius Masson. *in descript. Gall. per flumina*, *fol.* 77.

c *Infirmitate positus.*) De valore professionis in ægritudine emissæ egi *in c. sicut*, *de regul.*

a Pontifice approbatur, & commendatur eorum Religio per hæc verba: „ Ad petitionem vestram, regulam, secundum quam vivere debeatis, & omnipotenti Deo servire, duximus constituendam. In primis id statuentes, ut professionem majori priori faciant omnes laici in manu ejus, se absque proprio victuros promittentes, & continentiam, in quantum permiserit divina gratia, servare. Qui quidem, & tam clerici, quam laici, proprio Magistro, animarum suarum Rectori debitam in omnibus reverentiam promittant, nec alicui inter vos professo liceat ad alium Ordinem absque Prioris licentia ullo modo transire, nisi forte ad Religionem migraverit arctiorem. Nullus absque majoris Prioris licentia hospitale audeat facere; nullus proprium habeat: si quid acquisierit, suo Rectori assignet: nullus vestrum alii vobiscum esse volenti crucem tribuat, sed per medium annum integrum vobiscum in probatione permaneat, & tunc majori Priori præsentetur, ut ab ipso, non ab alio crucem suscipiat. " Et *in d. c.* 9. *part.* 5. post Concil. Lateran. recte habetur, *Priori G.* Giraldo videlicet, *& fratribus juxta disciplinam bonæ memoriæ Electi* (lege *Cleti*) *viventibus*. Quia fratres isti regulam a B. Cleto institutam profitebantur: Monasterium autem S. Joannis, cujus mentio hic fit, erat ipsorum Cruciatorum; unde facile deducitur, in præsenti agi de ipsis religiosis cruciatis.

b *Suspicio.*) Juxta tradita *in c.* 1. *hoc tit.*

c *Habitandum secum.*) Juxta adducta supra *in c.* 6. *de reg.*

CAPUT IX.

Urbanus III. *Priori* a *S. Crucis*,

EX parte dilecti filii Abbatis sancti Petri de *b* Romandin ad audientiam nostram pervenit, quod cum D. de Ter, in *c* infirmitate positus, consentiente uxore ipsius votum vovens castitatis monachalem habitum *d* suscepisset, postmodum ab infirmitatis ipsius liberatus angustia, & prædictam uxorem suam *e* retinuit, & aliam ea defuncta sibi temere copulavit. Quia vero licet prædictus D. uxore sua remanente in sæculo, de jure ad religionem *f* nequiverit proficisci, ea tamen sublata de medio, votum quidem factum sine salutis suæ periculo nequaquam potuit violare: m. quat. si verum est, quod asseritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, ut eam mulierem sine dilatione dimittat, & ad suum monasterium *g* revertatur, de cetero sub regulari habitu Domino serviturus.

NOTÆ.

1 a *Sancta Crucis.*) Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. c.* 1. Credo monasterium hoc esse canonicorum regularium Ordinis D. Augustini, quod extat in diœcesi Pictaviensi, de quo Pennotus *lib.* 2. *hist. canon. regul. c.* 33. *n.* 17. Alia vero, & diversa est militia Crucefigiatorum, quam profiteri poterant, & crucem assumere viri etiam invitis uxoribus, ut decrevit Innocent. III. *lib.* 4. *regestr.* 16. *epist.* 111.

2 b *De Romandin.*) Romandui, Ptolomæo teste *lib.* 2. *c.* 1. sunt populi sub Rhotomago, quos Rhotomanos esse Volaterranus scribit: hodie vero Mandui, alias Romandui dicuntur, ut ipse Volaterranus tradit. Apud eos est monasterium hoc Sancti Petri, Ordinis D. Benedicti, de quo nonnulla adducit Papirius Masson. *in descript. Gall. per flumina*, *fol.* 77.

c *Infirmitate positus.*) De valore professionis in ægritudine emissæ egi *in c. sicut*, *de regul.*

d *Suscepisset.*) Et ita votum solemne fecit cum emissione professionis in ipso monasterio, alias si simplex votum esset, licet non honeste, valide tamen mortua uxore, cum alia matrimonium contraheret, ut supra probavi *in c. quadam* 3.

e *Retinuit.*) Non tamen ipsa eum repetebat a monasterio, 3
nec intendebat contra consensum jam præstitum cum ipso cohabitare, ut nonnulli in præsenti exponebant; unde ingentem difficultatis molem sibi imponebant; quam dissolvere intendit Garanna *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 3.

f *Nequiverit.*) Quia cum juvenis esset, non solum consensum præstare, verum & similiter religionem profiteri tenebatur, juxta supra tradita *in c.* 1.

g *Revertatur.*) Quia cum solemniter professionem emisisset in ea, non poterat ipsam deserere, ut post repetentes in 4
præsenti docet Basilius *lib.* 9. *de matrim. c.* 12. nec ipse impugnare factum proprium, *ex l. post mortem*, *ff. de adopt.* docet Garanna *in d. c.* 1. *n.* 4. & 5.

CAPUT X.

a Cœlestinus

CONsuluit nos G. sacerdos de Sancta Columba, utrum vir mercator, negotiationi, & uxori propter Deum renuntians, ad religionis habitum transiens, & in eo per annum, & amplius moram faciens, uxore sua, postquam ad domum transierat regularem, de præsenti vita sublata, sæcularem habitum resumere valeat, quem dimisit, & aliam ducere in uxorem, vel si ductam ei liceat retinere? Cui consultationi taliter duximus respondendum, quod prædictus vir, nec habitum potest abjicere, quem assumpsit; nec aliquam sibi matrimonio copulare. Quod si contraxerit, matrimonium ipsum decrevimus dirimendum.

NOTÆ.

1 a *Cœlestinus.*) Ita etiam habetur in secunda collectione, *sub hoc tit. c.* 2. nullibi tamen exprimitur Prælatus, cui rescribat Pontifex, nec liquet de quo monasterio in præsenti agatur. varias in hoc textu agnoscunt difficultates repetentes hic, Garanna *in c.* 1. *hoc tit. n.* 5. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 34. Basilius *eod. tract. lib.* 9. *cap.* 11. *n.* 12. quas omnes facile dissolves, si supponas, uxorem in præsenti specie consensisse, ut maritus monasticam professionem emitteret; sed quia senex erat, ipsa in sæculo remansit. Unde cum professione undequaque licita, & solemnis esset, non poterat postea defuncta uxore contra votum ita solemniter emissum matrimonium contrahere, ut in textu antecedenti notatur.

CA-

CAPUT XI.

a Idem.

CHarissimus in Christo filius noster R. *b* Rex Illustris Suevorum Apostolatui nostro litteris, & nuntio humiliter nunciavit, quod cum esset adolescens, & dilecta uxor ejus juvencula, mutua fide voto contrahendi legitimi matrimonii se adstringentes, invicem consensum suum, accedente *c* voluntate parentum, arrharum donatione roboraverunt. Postmodum vero claræ memoriæ N. patre suo ab inimicis occiso, cum per bellorum adversitatem undique premeretur, & habito cum hostibus suis congressu, victus, fugatusque fuisset; quia timebat, ne ipsa sponsa ab inimicis suis per violentiam raperetur, & alia similis eo non inveniretur in Regno, quam sibi posset matrimonialiter copulare, de suorum, & ejusdem sponsæ consilio factum est, quod in conventu habitum sanctimonialium monasticum sine proposito perpetualiter retinendi suscepit, & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid ab inimicis injuriæ pateretur. Quam cum pace reddita, & obtento de inimicis triumpho, solemniter duxisset, & cum grandi existatione uxorem, & ex ea filios suscepisset, unum eorum de communi consensu, & electione Principum Sueviæ in Regnum sibi instituit successorem: procedente vero tempore, prædicta uxor gravi infirmitate correpta, cum se de hac vita crederet decessuram, timore mortis inducta, continentiam vovit. Cumque Rex ipse nollet eam contristare, concessit ad *d* tempus; nunc autem se continere proponit non posse, & quod licite posse fieri arbitratur, ad thorum uxoris suæ cupit redire: & ad reprimendas æmulorum suorum detractiones, & obloquia, petiit a nobis dari sibi in mandatis, ut uxorem suam auctoritate nostra maritali affectione pertractet, non obstante voto continentiæ incaute ab ipsa emisso; & ab eodem Rege ad tempus approbato. Verum quia super his nos ad plenum non potuimus elicere veritatem, f. t. cognitionem eorum, & decisionem canonicam duximus committendam, per A. f. m. ut super his inquiratis diligentius veritatem; si vobis constiterit, quod prædicta mulier primo fuit inter moniales recepta timore violentiæ, & rapinæ, & propositum profitebatur se habuisse nubendi, cum inter eas moram faceret, præsertim cum postmodum in facie Ecclesiæ publice Regi nupserit, & usque ad hæc tempora cohabitando, filios ex ea susceperit, eam denuncietis præfato monasterio non teneri, non enim factum illud contractum matrimonii potest dirimere, etsi forte posset matrimonium contrahendum impedire. De alio vero ita solicite diseretio fraternitatis vestræ discutiat, quod si inveneritis eamdem gravi infirmitate depressam, continentiam vovisse, & virum ejus ad tempus præbuisse consensum, maxime si non idem vir peraque continentiam voverit perpetuam, eamdem viro cohabitare faciatis, & invicem utrumque maritali affectione tractare.

NOTÆ.

1 a *Cœlestinus.*) Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. c.* 3. nullibi tamen exprimitur, quibus Prælatis Pontifex rescribat.

b *Rex Illustris Suevorum.*) Non accipias textum hunc de Suevis, & eorum Rege, quorum Imperium in Gallecia duravit per 174. annos, donec a Leovigildo Gothorum Rege eorum Regnum deletum fuit, & in Gothos translatum anno 585. ut referunt S. Isidorus *in chron. Suevor.* Roderic. Tolet. *de rebus Hisp. lib.* 2. *c.* 14. & *in hist. Suevor. c.* 3. Jo: Vasceus *in chron. Hisp. anno* 584. Olaus Magnus *lib.* 16. *hist. Goth. c.* 9. Sahabreda *in chron. Goth. c.* 15. unde cum ultimus eorum Rex Mirus dictus decessisset anno 584. non poterat temporibus Cœlestini III. reperiri Rex Richardus, de quo in præsenti. Agitur ergo in hoc textu de Rege Sueviæ, cujus Regnum est ultra quinquagesimum quintum Septentrionalis latitudinis gradum ad mille Italica milliaria, qua latissimum est usque ad septuagesimum secundum gradum extenditur; longitudine mille quinquaginta non excedit. Regnum fuit olim incolarum multitudine plenum: Regiam dignitatem electivam antea, postea hæreditariam fecit, ut plura adducentes de Suevis, & eorum nobilitate tradunt Cyriacus Spangemberger, Martinus Crusius, Cellerus, ejus gentis scriptores, & Bucelinus *tom.* 1. *German. sacra*, *fol.* 6. & *tom.* 3. *fol.* 12.

c *Voluntate parentum.*) De consensu parentum in nuptiis filiorum agemus *in c.* 1. *de desponf. impub.*

d *Concessit ad tempus.*) Alias si in perpetuum consensit, non posset eam licite repetere, ut probavi supra *in c.* 1. ex quo commentario præsens petendum est.

CAPUT XII.

a Idem.

PLacet nobis, & tuam prudentiam commendamus, quod in causis dubiis Sedis Apostolicæ consilium requiris. Licet enim præditus sis scientia litterarum, ad matrem tuam Rom. Ecclesiam idcirco devote recurris, ut habita super quo dubitas, responsione condigna, quam in similibus servare formam debeas, evidenter agnoscas. Per dil. autem filium Vv. Decanum Cathalaun. Apostolatum nostrum solicitudo tua consuluit, utrum mulier, quæ credens *b* mortuum maritum, habitum religionis assumpsit, & eo reverso de monasterio *c* educta fuit, post obitum viri sit ad observantiam regulæ compellenda? Super quo disc. tuæ sic respondemus, quod licet votum ejus non tenuerit usquequaque, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium, se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius; redire vero ad sæculum, in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti: & ideo quantum ad ipsam tenuit votum, quod post viri obitum tenere non desiit, cum ad eum casum redierit, a quo poterat efficax habere principium. Consultius itaque ducimus, & ei congruentius ad salutem, prædecessoris n. felicis memoriæ Alexandri *d* Papæ vestigia imitantes, ut vanitatibus sæculi derelictis, ad monasterium redeat, ubi bona ducta intentione professionem fecit, & habitum religionis accepit. Si vero ad hoc induci non poterit, invitam ipsam credimus non cogendam.

NOTÆ.

1 a *Idem.*) Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. c.* 4. sed nec in ea exprimitur Prælatus, cui rescribat Pontifex, & forsan scripsit Episcopo Cathalaunensi, de qua Ecclesia egi *in c.* 57. *de elect.*

2 b *Mortuum Maritum.*) Et per consequens cum falsa causa, *arguun. l. fin. ff. de hæredit. instit.*

c *Educta.*) Per maritum, qui jure eam repetebat, ex traditis *in c.* 1. *h. t.* unde cum professio nulla esset ex defectu consensus viri, ideo Cœlestinus ait, defuncto viro monendam eam esse, non cogendam, ut ad monasterium revertatur; quoad castitatem vero promissam tenetur soluto matrimonio eam servare, quia renunciando juri proprio, eam promittere valebat. Basilius *lib.* 9. *de matrim. c.* 11. & *lib.* 10. *c. fin.* probavi *in c. quidam* 3. *h. t.* textum hunc exposui.

d *Alexand. III.*) Relati *in c.* 1. *h. t.* Nec huic constitutioni adversatur P. Blesensis *ep.* 19. ubi uxor, quæ falso rumore decepta, & mortuum virum existimans; professionem in 3
monasterio emisit, & reverso marito egredi coacta fuerat, mortuo ipso viro non cogitur redire ad monasterium, ex ipsius Blesensis sententia; imo alteri nubere potest. Nam id accipiendum est, quando votum castitatis emissum est habita consideratione ad vitam, & professionem regularem; quia tunc cum professio ipsa nulla sit, deficiente consensu ipsius viri, non solum eo defuncto ad religionem redire non cogitur, verum & ad secundas nuptias transire valet, juxta adducta supra *in c.* 3.

CAPUT XIII.

Innocentius III. *Archiepiscopo* a *Pisan.*

AD Apostol. Sed. *Et infra*: Cum autem vir & uxor una caro sint per copulam conjugalem affecti, nec una pars converti possit ad Dominum, & altera in sæculo remanere, profecto non est alter conjugum recipiendus ad